

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้เสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด
2. ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. บริบทอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ความหมายและชนิดของยาเสพติด

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา (2550, หน้า 7 – 9) ได้กล่าวถึงความหมายและชนิดของยาเสพติดไว้ดังนี้

1. ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดโดยทั่วไป หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์ของธรรมชาติหรืออาจสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้วไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เป็นช่วงระยะ หรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ในอิทธิพลของสารนั้น ทางด้านจิตใจ รวมถึงทางด้านร่างกายและอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้สุขภาพของผู้เสพนั่นเสื่อมโทรมลง ประการสำคัญ เมื่อเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านจิตใจรวมทั้งทางด้านร่างกาย

2. ความหมายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522
ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง ยา หรือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ หรือพืช ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่
ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธี กิน ดม สูบ หรือ ฉีด แล้วจะทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจ
ในลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 ต้องเพิ่มขนาดการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ

2.2 มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกาย และจิตใจ อย่างรุนแรง

ตลอดเวลา

2.3 เมื่อถึงเวลาเสพแต่ไม่ได้เสพ จะทำให้เกิดอาการขาดยา

2.4 สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

สรุป ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์ของธรรมชาติหรือ
อาจสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้วไม่ว่าโดยวิธีการใด ๆ
เป็นช่วงระยะหรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ในอิทธิพลของสารนั้น
ทางด้านจิตใจรวมถึงทางด้านร่างกายและอาจตามเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้
สุขภาพของผู้เสพนั้นเสื่อมโทรมลง ประการสำคัญ เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมี
อาการผิดปกติทางด้านจิตใจรวมทั้งทางด้านร่างกาย

ชนิดของยาเสพติด

ยาเสพติดสามารถแบ่งได้ตามลักษณะต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. ตามแหล่งที่เกิด ได้แก่

1.1 ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตได้จาก
พืช เช่น ฝิ่น กระท่อม กัญชา

1.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตขึ้น
ด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน

2. แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แก่

2.1 ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ไม่เป็นประโยชน์ทาง
การแพทย์ เช่น เฮโรอีน (Heroin) แอมเฟตามีน (Amphetamine) เมทแอมเฟตามีน
(Methamphetamine) แอลเอสดี (LSD) เอ็คซ์ตาซี (Ecstasy) หรือ MDMA

2.2 ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น ฝิ่น (Opium) มอร์ฟีน
(Morphine) โคเคนหรือโคคาอีน เมทาโดน (Methadone)

2.3 ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2
ผสมอยู่ เช่น ยาแก้ไอที่มีโคเคอีนผสมอยู่

2.4 ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อะเซติกแอนไฮไดรด์ (Aceticanhydride) อะเซทิลคลอไรด์ (Acetylchloride) เอทิลไดนิไดอะเซเตต (Ethylidinediacetate) ไลเซอรัจิก อาซิด (Lysergic Acid)

2.5 ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้อยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น พืชกัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น (ซึ่งหมายความรวมถึงพันธุ์ฝิ่น เมล็ดฝิ่น ก้านฝิ่น ยางฝิ่น พืชเห็ดขี้ควาย)

3. แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ได้แก่

3.1 ยาเสพติดประเภทกดประสาท เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยากล่อมประสาท สารระเหย

3.2 ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน กระท่อม โคคาอิน

3.3 ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เห็ดขี้ควาย

3.4 ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน (อาจกด กระตุ้น หรือหลอนประสาทร่วมกัน) เช่น กัญชา

4. แบ่งตามองค์การอนามัยโลก

องค์การอนามัยโลกได้จัดแบ่งยาเสพติดออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่

4.1 ประเภทฝิ่น หรือ มอร์ฟีน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟีน เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน เพติดีน

4.2 ประเภทบาบิบูเรท รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิทัล พาราลดีไฮด์ เมโปรบาเมท ไดอาซีแพม คลอไดอาซีพอกไซด์

4.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้

4.4 ประเภทแอมเฟตามีน เดกซ์แอมเฟตามีน

4.5 ประเภทโคเคน เช่น โคเคน ใบโคคา

4.6 ประเภทกัญชา เช่น ใบกัญชา ยางกัญชา

4.7 ประเภทคัท เช่น ใบคัท ใบกระท่อม

4.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เมสคาลีน เมล็ดมอร์นิงโกลลี ต้นลำโพง เห็ดเมาบางชนิด

4.9 ประเภทอื่น ๆ เป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าประเภทใดได้ เช่น
ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี่

สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศ

สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2557, หน้า 1 – 5) พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง รายใหม่ยังคงมีสัดส่วนที่สูงทั้งในกลุ่มผู้ค้าและกลุ่มผู้เสพ โดยเยาวชนอายุ 15 – 24 ปี ยังคงเป็นกลุ่มหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งพบทั้งที่อยู่ในสถานศึกษา สำหรับกลุ่มนักเรียน พบว่าระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตัวยาที่แพร่ระบาด ยาบ้ายังคงมีส่วนแบ่งทางการตลาดที่สูงกว่าตัวยาอื่นอย่างชัดเจน ในขณะที่ยาไอซ์กลุ่มนักค้ายังคงใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเดิม ๆ เพื่อที่จะสร้างความต้องการในตลาดเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังปรากฏข่าวสารการนำยาทางการแพทย์ไปใช้ในทางที่ผิดในกลุ่มนักเรียนอย่างแพร่หลาย กลุ่มเสี่ยงที่สำคัญที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด ได้แก่ กลุ่มที่ชอบมั่วสุมในร้านเกมส์ อินเทอร์เน็ต กลุ่มที่มีการใช้ยาเสพติดเป็นครั้งคราว และกลุ่มรถซิ่ง รวมถึงพื้นที่เสี่ยงที่สำคัญ ได้แก่ สถานบันเทิง สถานบริการ หอพัก และร้านเกมส์

สถานการณ์การผลิตยาเสพติดในประเทศไทย

1. พื้นที่ปลูกฝิ่น จากข้อมูลการสำรวจพื้นที่ปลูกฝิ่นในห้วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าพื้นที่ปลูกฝิ่นมีจำนวนลดลง จาก 5,266 ไร่ ในปี พ.ศ. 2545 และปี พ.ศ. 2546 เหลือเพียง 744.09 ไร่ ในปี พ.ศ. 2547 และปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยไม่เกิน 1,900 ไร่ โดยในปี พ.ศ. 2555 และปี พ.ศ. 2556 พบการลักลอบปลูกฝิ่นทั่วประเทศรวม 1,659.02 ไร่ ใน 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ มี 1,300.20 ไร่ ตาก มี 246.20 ไร่ แม่ฮ่องสอน มี 56.33 ไร่ กำแพงเพชร มี 40.52 ไร่ น่าน มี 8.51 ไร่ เชียงราย มี 5.96 ไร่ ลำปาง มี 0.73 ไร่ เลยมี 0.32 ไร่ และเพชรบูรณ์ มี 0.25 ไร่ ซึ่งได้มีการดำเนินการตัดทำลายไร่ฝิ่น จำนวน 1,651.04 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 99.52 ของพื้นที่ปลูกฝิ่นทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับ ฤดูกาลปลูกฝิ่นในห้วงปี พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา พบว่าพื้นที่ปลูกฝิ่นเพิ่มขึ้น 355.35 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.26 ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่เหลือเพียงใช้เสพในพื้นที่เท่านั้น แม้ว่าผลผลิตที่ได้จะไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ยาเสพติดภายในประเทศ แต่ก็ควรจะมีการเฝ้าระวังและป้องปรามในพื้นที่เดิมที่มีการปลูก โดยเฉพาะพื้นที่ที่ทุรกันดารยากต่อการเข้าถึงของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ อ.อมก๋อย อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ อ.แม่ระมาด จ.ตาก และ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ที่มีโอกาสลักลอบปลูกเพิ่มขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยังคงมีการลักลอบ

ปลูกฝิ่น เนื่องจากแรงจูงใจด้านราคาฝิ่นดิบ ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง ยังคงมีผู้เสพหลงเหลืออยู่ รวมถึงการขาดแคลนฝิ่น เนื่องจากประสิทธิภาพของการตัดทำลายไร่ฝิ่นของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งยังคงมีกลุ่มบุคคลที่อาศัยประโยชน์จากฝิ่นเพื่อเป็นรายได้และค่าจ้างแรงงาน แต่ด้วยมาตรการทั้งด้านการตัดทำลายไร่ฝิ่น และการลาดตระเวนป้องปรามการปลูกฝิ่น ซึ่งดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเลือก โดยโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหการปลูกอย่างยั่งยืน ที่ดำเนินการร่วมกับองค์กรทุกระดับ จะส่งผลให้แนวโน้มการปลูกฝิ่นในอนาคตลดลง

2. พื้นที่ปลูกกัญชา จากการสำรวจพื้นที่ปลูกกัญชาช่วงปี พ.ศ. 2555 และปี พ.ศ. 2556 พบว่าภาคเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ที่เป็นป่าเขารกที่บ มีภูเขาสูงชัน สลับซับซ้อน ทำให้ยากต่อการสำรวจ และตัดทำลายของเจ้าหน้าที่ โดยจะพบบริเวณ พื้นที่ดอยผาแดง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ซึ่งบริเวณดังกล่าวจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวทัวร์ป่าชาวเขาบริเวณดังกล่าวจะปลูกเพื่อขายให้นักท่องเที่ยว โดยจะปลูกปะปนในแปลงฝิ่น ซึ่งจะได้ผลผลิตทั้งฝิ่นและกัญชาในแปลงเดียวกัน ในปีนี้พบพื้นที่ 4 แปลง ในพื้นที่ดอยผาแดง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ซึ่งปลูกปนในแปลงฝิ่น และอีก 1 แปลงในพื้นที่ทุ่งกู่-ม่อนล้าน อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะพบบริเวณ อ.กุดบาก จ.สกลนคร จำนวน 2 แปลง อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ จำนวน 1 แปลง และ อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร จำนวน 10 แปลง ส่วนพื้นที่ อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี มีการปลูกปะปนในแปลงข้าวไร่ สำรวจพบจำนวน 4 แปลง

3. พื้นที่ปลูกพืชกระท่อม เริ่มมีการสำรวจครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2551 พบว่า พื้นที่ปลูกพืชกระท่อมในภาคใต้มีการปลูกทุกจังหวัด แต่เป็นการปลูกกระจายตามบ้านในชุมชนเกือบทุกชุมชน ไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่ชัดได้ เนื่องจากพืชกระท่อมจะไม่ปลูกเต็มพื้นที่เหมือนพืชฝิ่น ส่วนมากจะปลูกเป็นต้น แต่ที่สำรวจพบเป็นการปลูกเป็นแปลงเห็นได้ชัด ในปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2551 มีพื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 155.75 ไร่ ปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2552 มีพื้นที่ปลูก 151 ไร่ ปี พ.ศ. 2552 และปี พ.ศ. 2553 มีพื้นที่ปลูก 152.5 ไร่ ปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2554 มีพื้นที่ปลูก 150 ไร่ ปี พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2555 มีพื้นที่ปลูก 150 ไร่ และล่าสุดปี พ.ศ. 2555 และปี พ.ศ. 2556 มีพื้นที่ปลูก 153.5 ไร่ โดยพื้นที่ที่พบมีการปลูกมาก ได้แก่ จ.สตูล ซึ่งเป็นพื้นที่ป่ากระท่อมในธรรมชาติอยู่ในเขตป่าสงวนมีพื้นที่ปลูกประมาณ 150 ไร่ ไม่สามารถตัดทำลายได้ ที่เหลือ 3.5 ไร่ อยู่ใน จ.สุราษฎร์ธานี

การจับกุมแหล่งผลิตยาเสพติดในประเทศ

1. แหล่งผลิตยาบ้า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2546 พบการจับกุมแหล่งผลิตได้จำนวนมากรวม 76 ครั้ง ทั้งแหล่งผลิตหัวเชื้อและแหล่งผลิตอัดเม็ด แต่ภายหลังจากการประกาศสงครามรวมกับยาเสพติดปลายปี พ.ศ. 2546 ไม่พบการจับกุมแหล่งผลิตยาบ้า จนกระทั่งปี พ.ศ. 2549 พบการจับกุมแหล่งผลิตอัดเม็ดยาบ้า 1 ครั้ง และปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2556 พบการจับกุมแหล่งผลิตยาบ้า จำนวน 4, 9, 5 และ 4 แหล่งตามลำดับ ซึ่งในปี พ.ศ. 2557 ไม่พบการจับกุมแหล่งผลิตยาบ้าภายในประเทศ

2. แหล่งผลิตยาไอซ์ เริ่มพบการจับกุมในปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2556 รวมจำนวนทั้งสิ้น 6 ครั้ง เป็นการผลิตในลักษณะ kitchen lap ส่วนใหญ่จะเป็นนักค้าชาวต่างชาติที่เข้ามาลักลอบผลิตยาไอซ์ในไทย ส่วนในปี พ.ศ. 2557 ไม่พบการจับกุมแหล่งผลิตยาไอซ์ภายในประเทศ

สถานการณ์การลักลอบนำเข้า/ส่งออกยาเสพติด

การลักลอบนำเข้ายาเสพติด ยังคงพบการลักลอบนำเข้ายาเสพติดเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งยาเสพติดส่วนใหญ่มาจากแหล่งผลิตในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งประเทศเมียนมาร์ สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย โดย ยาบ้า ยาไอซ์ และเฮโรอีน ส่วนใหญ่นำเข้ามาจาก ประเทศเมียนมาร์ ผ่านทางชายแดนภาคเหนือด่าน จ.เชียงราย จ.เชียงใหม่ กัญชา แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ลักลอบนำเข้าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือผ่านทาง จ.นครพนม จ.บึงกาฬ จ.หนองคาย และ จ.อุบลราชธานี ส่วนโคเคน ลักลอบนำเข้าทางท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานดอนเมือง ท่าอากาศยานนานาชาติสมุย จ.สุราษฎร์ธานี และท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต

จากข้อมูลจับกุมการลักลอบนำเข้ายาเสพติดคดีร้ายสำคัญ พบว่าทั้งจำนวนคดีและปริมาณยาเสพติดที่สำคัญ ๆ ยังคงมีปริมาณการลักลอบนำเข้าที่สูงอยู่ โดยในปี พ.ศ. 2556 สามารถจับกุมได้ 315 คดี เพิ่มขึ้นเป็น 339 คดี ในปี พ.ศ. 2557 ปริมาณของกลางยาเสพติดสำคัญที่ยึดได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ กัญชา 16,285.40 กิโลกรัม เตาที่มีนผง 21,440 กรัม จากเดิม 4,790 กรัม ฝิ่น 500 กรัม ส่วนปริมาณของกลางที่ลดลงได้แก่ ยาบ้า 61.65 ล้านเม็ด จากเดิม 61.85 ล้านเม็ด เฮโรอีน 114.36 กิโลกรัม จากเดิม 283.57 กิโลกรัม ยาไอซ์ 372.68 กิโลกรัม จากเดิม 93354 กิโลกรัม โคเคน 29.62 กิโลกรัม จากเดิม 32.78 กิโลกรัม ฝิ่นกระท่อม 35 กิโลกรัม จากเดิม 696 กิโลกรัม ยา กัญชา

5 กิโลกรัม จากเดิม 12 กิโลกรัม ส่วน ักัญชาผง 1.5 กิโลกรัม เคตาซีน 5 ขวด กระทั่งอมผง 80 กิโลกรัม ยาแก้หวัดที่มีส่วนผสมของซูโดอีเฟดรีน 299,850 เม็ด อีเฟดรีน 2.7 กิโลกรัม อัลปราโซแลม 873,360 เม็ด และลอร่าซีแพม 56,200 เม็ด ไม่มีการจับกุมได้ในปีก่อนหน้านี้

การใช้สารเสพติดในวัยรุ่น

ธวัชชัย สีหามาจ และคณะ (2549, หน้า 269 – 273) ระบุว่า การใช้สารเสพติดในวัยรุ่นมีความแตกต่าง และซับซ้อนของปัญหามากกว่าผู้ใหญ่ ที่สำคัญคือวัยรุ่นเป็นวัยกำลังพัฒนาในทุกด้าน การใช้สารเสพติดจะไปขัดขวางพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิด บุคลิกภาพ เอกลักษณ์ ความเชื่อมั่น มโนธรรม ค่านิยม ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

การเปลี่ยนแปลงด้านพัฒนาการของวัยรุ่น

การแสวงหาเอกลักษณ์ เอกภาพของตนเองเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการในวัยรุ่น การใช้สารเสพติดอาจปิดบังปัญหาที่แท้จริง เป็นอุปสรรคไม่สามารถพัฒนาตนเอง จนปฏิเสธบทบาทการเป็นผู้ใหญ่ การใช้สารเสพติดขัดขวางการฝึกทักษะต่าง ๆ ทางสังคม ทั้งทางท่าทีภาระหน้าที่ การหาคู่ การแต่งงาน การประกอบอาชีพ และการมีพันธะกับสังคม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวัยรุ่นที่ต้องคำนึงถึงเพื่อเป็นแนวทางการดูแลและป้องกัน มีดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย วัยรุ่นจะอ่อนไหวต่อภาพลักษณ์ของตนเองในสายตาผู้อื่นมากต้องมีรูปร่าง การแต่งกายที่ทันสมัยสังคม ซึ่งในปัจจุบันนิยมรูปร่างที่เพรียวผอมบาง วัยรุ่นจึงเสี่ยงที่จะเกิดปัญหา eating disorder และการใช้ยาเสพติดประเภท เช่น ยาระบายจำนวนมาก ๆ เพื่อให้ขับถ่าย และลดน้ำหนักอย่างรวดเร็ว

2. การมีเอกลักษณ์ของตนเองและแยกจากพ่อแม่ โดยเพื่อนจะเป็นสิ่งยืนยันความสามารถแยกจากพ่อแม่ เพื่อนเปรียบเสมือนทุนที่ช่วยให้วัยรุ่นได้ตั้งหลักพัฒนาความเชื่อมั่นศรัทธาในตนเองก่อนที่จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป อิทธิพลของเพื่อนจึงมีพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ทั้งด้านบวกและลบ ดังนั้นวัยรุ่นจึงหวังโยกย้ายที่ความรู้สึกของเพื่อนมากกว่าตนเอง และครอบครัว

3. การเติบโตทางกระบวนการความคิด (Cognitive maturity) เปลี่ยนจาก concrete มาเป็น formal operational thinking โดยคิดถึงขนาดความสามารถคิดคาดคะเนล่วงหน้าได้ แต่จะคิดเพียงผลในระยะสั้น และยึดความคิดของตนเป็นหลักเห็นว่าผู้อื่นคงคิดคงมอง เช่นเดียวกับตนเอง

4. การขาดประสบการณ์ในชีวิตจริง ทำให้มีข้อจำกัดในการคิดหาเหตุ และผลกระทบของปัญหาในสิ่งที่ได้กระทำลงไป มีพฤติกรรมเสี่ยงชอบท้าทายเพื่อทดสอบอำนาจความสามารถของตนเองกับสังคม มักจะมองปัญหาน้อยกว่าความเป็นจริง

Irwin & Millstein (1989 อ้างถึงใน ธวัชชัย สิริพานาจ, 2549, หน้า 269)

ได้กล่าวถึงพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งมอเตอร์ไซด์ การฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการในวัยรุ่นเพื่อสนองตอบความพึงพอใจ หรือความเชื่อมั่นของตนเองในด้านต่อไปนี้

1. ความสำเร็จ
2. บทบาทการเป็นผู้ใหญ่
3. การผูกพันกับเพื่อน
4. การเป็นอิสระจากพ่อแม่
5. เรื่องทางเพศ
6. เอกสิทธิ์
7. ทดสอบความสัมพันธ์ การหาเหตุและผล
8. เพิ่มภาพลักษณ์
9. เพิ่มสมรรถภาพทางกาย

Knight เสนอลำดับขั้นการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย

ไว้ดังนี้

1. ไม่ใช้สารเสพติด (abstinence)
2. มีการใช้สารเสพติดโดยอาจเป็นการทดลองใช้ เพราะอยากรู้อยากลอง มีผลกระทบน้อย (use)
3. มีการเสพอย่างต่อเนื่อง จะมีผลกระทบที่เสียหายเกิดขึ้นหลายครั้ง (abuse)
4. ติดสารเสพติด มีการเสพต่อเนื่องและสม่ำเสมอโดยมีผลกระทบร้ายแรงต่อตนเอง ครอบครัว สังคม มีอาการติดและถอนพิษสารเสพติดอย่างชัดเจน (dependence)
5. มีการหยุดใช้สารเสพติด ซึ่งอาจเนื่องจากร่างกายที่อ่อนแอหรือถูกจับ ซึ่งมีโอกาสที่จะกลับมาใช้ใหม่ได้ (secondary abstinence)

ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยคุ้มครอง

การใช้สารเสพติดในวัยรุ่นประกอบจากหลายปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บริบทการติดสารเสพติดในวัยรุ่นมีทั้งปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยคุ้มครองในเรื่องตัวบุคคล ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่ใกล้ชิดต่อตัวบุคคลจะมีอิทธิพลสูงมากกว่าปัจจัยที่อยู่ห่างไกล ยิ่งถ้ามีปัจจัยเสี่ยงมากกว่าปัจจัยคุ้มครองมากเท่าใด ความโน้มเอียงที่จะเกิดปัญหาอย่างหนักขึ้นเท่านั้น ปัจจัยตัวบุคคลและครอบครัวเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ของการใช้สารเสพติดในอนาคต

ปัจจัยเสี่ยง

1. ด้านบุคคล เกิดจากภาวะแทรกซ้อนขณะคลอด เช่น คลอดก่อนกำหนด ขาดออกซิเจน น้ำหนักน้อย ติดเชื้อ อาจทำให้มีความโน้มเอียงการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและการใช้สารเสพติดในภายหลัง มีพื้นฐานอารมณ์แบบต้องการพึ่งพาตนเองสูง ชอบแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ ขาดความยับยั้งชั่งใจ พฤติกรรมก้าวร้าว แผลงฤทธิ์ พ่อแม่ไม่ต้องการต่อต้าน ไม่มีความผูกพันด้านอารมณ์ มีพฤติกรรม conduct การใช้สารเสพติดขณะอายุยังน้อย ถูกทารุณกรรมทั้งหลาย อารมณ์ทางเพศ วัยรุ่นจะใช้สารเสพติดเป็นการรับมือกับปัญหา เพื่อลดความรู้สึกเจ็บปวดในใจ การขาดความไว้วางใจต่อค่านิยมของสังคม การใช้สารเสพติดจะยิ่งทำให้ขาดโอกาสพัฒนาทักษะด้านนี้

2. ด้านครอบครัว ปัจจัยที่สำคัญที่จะบ่งชี้ว่าเด็กจะใช้สารเสพติดหรือไม่ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับตัวเด็ก เจตคติของพ่อแม่ต่อการใช้สารเสพติด และพ่อแม่ที่ใช้สารเสพติด ปัจจัยอื่น ได้แก่ โครงสร้างของครอบครัวความมั่นคง สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ความผูกพันที่ไม่แน่นแฟ้นระหว่างพ่อแม่และเด็ก จะทำให้เด็กถูกเพื่อนชักจูงได้ง่าย เด็กหลายคนใช้สารเสพติดเพื่อหลีกเลี่ยงหนีความเป็นจริงที่เจ็บปวด ขาดความผูกพันกับพ่อแม่ และขาดการช่วยเหลือแนะนำวิธีที่จะหลีกเลี่ยงจากสารเสพติด การขาดการชี้แนะที่ดีในช่วงวัยรุ่นตอนต้นมีความเสี่ยงให้เด็กมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมได้ในอนาคต การขาดการแนะนำควบคุมตรวจตรากิจกรรมสถานที่ เมื่อเวลาลูกไม่ได้ไปเรียน กลุ่มเพื่อนของลูกขาดการกำกับดูแลเมื่อลูกกลับมาจากโรงเรียนแล้ว จะทำให้ลูกมีความเสี่ยงจะไปใช้สารเสพติด อารมณ์ซึมเศร้า และผลการเรียนไม่ดี ฐานะไม่มีผลกับปัจจัยเสี่ยง แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลมากกว่า การขาดวินัย การวางวินัยที่เผด็จการ หรือสมยอมเกินเหตุ พ่อแม่ไม่กวดขันการเรียนของลูก ครอบครัวที่มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกันในบ้าน จะขาดการกำกับดูแลที่เหมาะสม วัยรุ่นที่พ่อแม่หย่าร้างมีการใช้สารเสพติดสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีพ่อแม่หย่าร้างมีการใช้ความรุนแรงและความเครียดใน

ครอบครัวพ่อแม่มีท่าทีเมินเฉยไม่ห้ามปราม หรือมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้สารเสพติด พ่อแม่ที่ใช้สารเสพติดหรือดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อการใช้สารเสพติดในอนาคตสภาพความเป็นอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบยุ่งเหยิง เช่น วัยรุ่นที่อยู่กับแม่ที่แต่งงานใหม่อาศัยอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยง มักจะมีปัญหามากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ร่วมกับพ่อแม่

3. ด้านเพื่อน อิทธิพลของเพื่อนมีผลมากต่อการใช้สารเสพติด ปัจจัยที่มีความเสี่ยงสูง คือ เจตคติและการรับรู้การใช้สารเสพติดของเพื่อน ค่านิยมของกลุ่มส่วนใหญ่ วัยรุ่นใช้สารเสพติดเพื่ออยู่กับเพื่อน วัยรุ่นถือว่าตัวเองสูญเสียสถานะทางสังคมหากไม่ใช้สารเสพติดเหมือนกับเพื่อน ในกลุ่มที่ใช้สารเสพติด

4. ด้านโรงเรียน ขาดเป้าหมายในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหรือล้มเหลว หยุดเรียนบ่อย ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

5. ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นระเบียบ ขาดความสามัคคีในชุมชน ยากจน วุ่นวาย ไม่มีความสะดวกสบาย สภาพความเป็นอยู่แออัด มีการอพยพย้ายที่อยู่บ่อย ๆ ชุมชนที่หาสิ่งเสพติดได้ง่ายราคาไม่แพง มีการใช้สารเสพติดอย่างเปิดเผยและแพร่หลาย

ปัจจัยคุ้มครอง

ปัจจัยคุ้มครองไม่ใช่สภาพสะท้อนในทางกลับของปัจจัยเสี่ยง แต่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาในทางบวก ที่ช่วยให้ป้องกันพฤติกรรมด้านลบของวัยรุ่นที่จะนำไปสู่การใช้สารเสพติดได้

1. ด้านตัวบุคคล Resilience หมายถึง ความสามารถในการปรับตัว แม้ว่าจะอยู่ในสถานที่เสี่ยงที่ก่อให้เกิดไม่ตีมากกว่าปัจจัยคุ้มครอง ซึ่งอาจมีมาแต่กำเนิดแต่สามารถเสริมให้เข้มแข็งได้หากมีความช่วยเหลือทางสังคมที่ดี โดยการมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนรอบข้างสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม แม้ในสถานการณ์กดดัน สภาพแวดล้อมหรือครอบครัวที่ไม่ดี แสดงให้เห็นความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ขัน และมีคุณธรรม วัยรุ่นที่มีทักษะทางสังคมที่ดี มีความสามารถในการปฏิเสธการชักจูงจากเพื่อน มีความศรัทธาเชื่อมั่นในค่านิยมของสังคม จะมีความต้านทานต่อการใช้สารเสพติดได้

2. ด้านครอบครัว ทุกครอบครัวที่พ่อแม่ลูกมีความสัมพันธ์กันดี มีความเข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาขัดแย้งกันช่วงเข้าสู่วัยรุ่นลูกจะตอบสนองโดยไม่มีพฤติกรรมต่อต้าน เมื่อพ่อแม่มีท่าทีเข้าใจ ผ่อนปรน ยอมรับ จะช่วยให้วัยรุ่นควบคุมอารมณ์และแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น ยอมรับมาตรฐานของสังคมได้ การควบคุมดูแลของพ่อแม่ที่จะช่วยป้องกัน

ปัญหา ได้แก่ การรับรู้ว่าคุณใช้เวลาว่างที่ไหนอย่างไร เพื่อนของคุณเป็นใครและลักษณะแบบใด การให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการคบเพื่อน และดูแลใกล้ชิดเป็นระยะจะแก้ไขปัญหาได้ทันที การที่พ่อแม่มีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิด อบอุ่น แสดงความเข้าใจในตัวตนของวัยรุ่น สามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลาย เมื่อเผชิญภาวะกดดันหรือภาวะวิตกกังวล จะทำให้วัยรุ่นยอมรับเอาค่านิยมที่ดีของพ่อแม่ไว้ได้ พ่อแม่ที่มีการสื่อสารกับลูกและผูกพันตั้งแต่เด็กจนอายุก่อนเข้าวัยรุ่น ร่วมกับการวางวินัยและควบคุมกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอจะมีความขัดแย้งต่ำ

3. ด้านเพื่อน เพื่อนสนิทเป็นทั้งปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยคุ้มครอง โดยเพื่อนสนิทที่ไม่ใช้สารเสพติดมีเจตคติลบต่อการใช้สารเสพติด จะช่วยปกป้องวัยรุ่นไม่ให้ใช้สารเสพติดได้

4. ด้านโรงเรียน การเปลี่ยนช่วงชั้นเรียนที่สำคัญ ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาตอนปลายขึ้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือวิชาชีพ จะมีผลกระทบต่อวัยรุ่นมาก เนื่องจากมีการเปลี่ยนเพื่อน ต้องปรับตัวกับระบบการเรียนใหม่บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นสิ่งแวดล้อมใหม่ ทั้งหมดนี้คือความกดดันที่วัยรุ่นต้องฝ่าฟันไปให้ได้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนทั้งด้าน วิชาการ กีฬา ดนตรี ศิลปะ จะเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองมีความกระตือรือร้นอยากมีส่วนร่วมในสังคม รู้สึกผูกพันกับโรงเรียน การเป็นที่ยอมรับในความสามารถของตนเองที่โรงเรียน ความสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง

5. ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน มีความเชื่อมั่นทางศาสนาวัยรุ่นเหล่านี้จะอยู่กับสารเสพติดน้อยกว่าพวกที่ไม่มีส่วนร่วม

ผลกระทบจากการใช้สารเสพติด

1. อัตราการตายเพิ่มขึ้น ในประเทศไทยผู้ที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรส่วนมากพบแอลกอฮอล์ในเลือด

2. ความเสี่ยงจากพฤติกรรมทางเพศ วัยรุ่นมีความเสี่ยงมากกว่าผู้ใหญ่ในการเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เนื่องจากเปลี่ยนคู่อ้อย และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน ส่วนหนึ่งมีเพศสัมพันธ์ภายใต้สารเสพติด เช่น แอลกอฮอล์ สารกระตุ้น ยาอี เพราะไม่สามารถแยกแยะ ขาดความยับยั้งคิด การตั้งครรภโดยไม่ตั้งใจและไม่พร้อม

3. Delinquency และอาชญากรรม พบ conduct disorder ในผู้ติดยาเสพติด วัยรุ่นที่เข้าสู่ศาลเยาวชนมีปัญหาเรื่องอารมณ์ จิตใจ การเรียน การถูกละเมิดกรรมตกเป็นเหยื่อของการทารุณกรรมทางเพศและการใช้สารเสพติด

4. ปัญหาพัฒนาการ การติดสารเสพติดเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการในวัยรุ่น เช่น การคบเพื่อนต่างเพศ การมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในเชิงสร้างสรรค์ การต้องรับภาระอบรมเลี้ยงดูบุตร การใช้สารเสพติดเปลี่ยนวิถีการมีปฏิสัมพันธ์ทำให้มีปัญหาวัยรุ่นใช้สารเสพติดเพื่อปิดบังอารมณ์และสติปัญญาความคิด แทนที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างบุคลิกลักษณะให้มั่นคงขึ้น

สาเหตุของการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ชนิษฐา เดชพันธ์ (2555, หน้า 13 – 16) ได้กล่าวถึงสาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดไว้ ดังนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2526) จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 อยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นในการทดลองใช้ครั้งแรก ๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้นก็อาจประมาทไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีกจนในที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

1.2 ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่ง เป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตนในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่งโดยมิได้คำนึงถึงผลเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

1.3 การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิด เช่น ยากระตุ้นประสาทต่าง ๆ ยาขยัน ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่า มีคุณภาพดีสารพัดอย่าง เช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีสุขภาพดี ทำให้มีสติปัญญาดี สามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าว จึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อน หรือเชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกันกับเพื่อนจึงใช้สิ่งเสพติดนั้น

2. สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติด อยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทานจะรู้สึกที่ตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้วรู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนมหรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่าจะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดปกติต่อความต้องการจะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทาน หรือต่อเมื่อมีอาการเสพติดรุนแรงและมีสุขภาพเสื่อมลง

3. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่น ได้รับความเจ็บรุนแรงเป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมากหรือเป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้น ซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายคือการรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้ชั่วคราว เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนาน ๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้นผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเครียดลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหายา หรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วขณะหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รับการที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์จิตใจก็จะกลับเครียดอีกและผู้ป่วยก็จะเสพติด หากทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริง ขนาดยาที่รับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนาน ๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพยาขึ้นได้

4. สาเหตุอื่น ๆ การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วยจึงมีโอกาสติดได้ คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างงาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลงหรือคงที่ มีหนี้สินมาก เป็นต้น เมื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึกในความทุกข์ แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ช่วยยามก็ตาม เช่น

กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือสูบบุหรี่มาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้นโดยพยายามทำงานให้หนักและมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้นได้ การเลียนแบบการที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่หรือเพื่อน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งน่าลองเป็นสิ่งที่โก้เก๋เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นพวกเดียวกันแล้วไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นจนติด คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัว หรือผิดหวังในชีวิต สังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพติดจนติดทั้ง ๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม

5. สาเหตุด้านสภาพแวดล้อม การเป็นพื้นที่ผลิต เนื่องจากประเทศไทยมีส่วนที่ติดกับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง จึงทำให้ไทยมีส่วนในการผลิตยาเสพติดประเภทฝิ่นและเฮโรอีน ซึ่งผลิตมากในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ นอกจากนั้นแล้ว ในปัจจุบันยังมีการผลิตยาบ้าในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำด้วย ยาเสพติดที่มีการผลิตในประเทศไทยอีกชนิดหนึ่ง คือ กัญชา ซึ่งมีมากในภาคอีสาน อย่างไรก็ตาม สำหรับการเป็นแหล่งผลิตของประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันได้ลดปริมาณลงอย่างมาก โดยเฉพาะฝิ่น เฮโรอีน และกัญชา จนอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้ในส่วนของการผลิตยาบ้า ได้มีการย้ายแหล่งผลิตไปอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่

ประเทศไทยมีการค้ายาเสพติดที่สำคัญ 3 ชนิด คือ การค้าเฮโรอีน การค้ากัญชา การค้ายาบ้า การค้าเฮโรอีน กระจายอยู่บริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย บริเวณที่ติดกับสามเหลี่ยมทองคำ พื้นที่ กรุงเทพฯ ภาคใต้ และเครือข่ายต่างประเทศ ซึ่งเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายในประเทศ รวมทั้งชนกลุ่มน้อยในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เฮโรอีนส่วนใหญ่จะถูกลำเลียงไปยังต่างประเทศ ตัวยาที่แพร่ระบาดมากและมีปัญหาในระดับรุนแรง คือ ยาบ้า ซึ่งแพร่กระจายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา สำหรับโคเคน แอ็คซ์ตาซี และยาเค การแพร่ระบาดจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มเยาวชนผู้ใช้ในสถานบันเทิง และกลุ่มวัยรุ่นที่ฐานะดี ส่วนสารระเหยจะแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กนอกสถานศึกษา ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การที่ประเทศไทยมีส่วนที่ติดกับสามเหลี่ยมทองคำ และการคมนาคมภายในประเทศมีความสะดวก โดยเฉพาะการขนส่งทางบกและทางอากาศจึงมีการลักลอบลำเลียงยาเสพติด ทั้งภายในประเทศและไปต่างประเทศ โดยเฉพาะการลักลอบลำเลียงเฮโรอีนไปต่างประเทศ เช่น อเมริกา ออสเตรเลีย และยุโรป นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการ

ลักลอบลำเลียงกัญชาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังกรุงเทพฯ ส่งไปต่างประเทศ โดยทางเรือหรือส่งลงทางใต้ไปยังประเทศมาเลเซีย และต่อไปยังประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่น อเมริกา และประเทศในยุโรปบางประเทศ

การเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติดในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ

คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์การวิชาการสารเสพติด (2556, หน้า 134 - 135) ได้ประมวลสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2554 ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมามีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับตัวยาเสพติดไว้ ดังนี้

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เฝ้าระวังใช้สารเสพติดในประชากร 5 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่น นักศึกษากลุ่มวัยทำงาน กลุ่มชายรักชาย กลุ่มโตะพนันบอล และกลุ่มผู้ทำงานในสถานบันเทิง อายุที่เริ่มใช้สารเสพติดเพื่อความบันเทิง เช่น ยาอี ยาเค และโคเคน สูงกว่าสารเสพติด ประเภท ยาบ้า กัญชา สารระเหย และเฮโรอีน ยาอี ยาเค เป็นที่นิยมใช้ในสถานบันเทิง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มงวดในการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ ด้วยยาอีบางส่วนมีการผสมในขวดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนที่จะนำเข้ามาดื่มในสถานบันเทิง รูปแบบการติดต่อซื้อขายสารเสพติดยังคงเป็นวิธีการเดิม ๆ ที่เหมือนกับพื้นที่อื่น คือ ใช้โทรศัพท์โทรสั่ง แล้วนัดสถานที่สำหรับส่งของ ซึ่งมีทั้งหอพัก ด้านนอกด้านในสถานบันเทิง ริมนอน สวนสาธารณะ โดยบรรจุในซองซิพขนาดเล็กในหลอดหรือถุงพลาสติกทั่วไป เป็นต้น ลักษณะการเสพนั้นมีเพื่อนรวมกลุ่มกันเสพประมาณ 3 - 4 คน ซึ่งเป็นเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน สารเสพติดที่มีราคาแพงจะนำเงินมารวมกันซื้อแบ่งสัดส่วนกันไปตามจำนวนเงินที่จ่าย เสพของใครของมัน สัดส่วนผู้ที่เคยใช้สารเสพติดมากกว่า 1 ชนิดพอ ๆ กับผู้ที่เคยใช้เพียงชนิดเดียว การได้มาซึ่งสารเสพติดได้มาจากเพื่อนด้วยวิธีการโทรศัพท์สั่งให้มาส่งยังที่พัก พุดคุยในสถานบันเทิง นอกจากมีการพุดคุย ซื้อใช้สารเสพติดในสถานบันเทิงแล้วบางส่วนมีการพุดคุยเพื่อสอบถามหาซื้อภายในโตะพนันบอลด้วย (กนิษฐา ไทยกกล้า, 2552)

พื้นที่ภาคเหนือ ภายในระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - 2551 (กนิษฐา ไทยกกล้า, 2551) พบว่าประชากรร้อยละ 82.2 ใช้สารเสพติดมากกว่าหนึ่งชนิด โดยจะเห็นการเชื่อมโยงกลุ่มการใช้ระหว่างสารเสพติดเพื่อความบันเทิง เช่น ยาอี ยาเค ยาไอซ์ กับสารเสพติดประเภทยาบ้า กัญชา วิธีการเข้าถึงสารเสพติดโดยมากจะได้มาจาก

กลุ่มเพื่อน ใช้โทรศัพท์ในการติดต่อเพื่อสั่งซื้อสอบถามราคาและนัดหมายสถานที่รับสารเสฟติด สถานที่ใช้สารเสฟติดมีทั้งการใช้ก่อนเข้าสถานบันเทิง ใช้ในสถานบันเทิง และใช้หลังกลับจากสถานบันเทิงทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ได้รับสารเสฟติด และวิธีการใช้ ผู้จำหน่ายมีอายุตั้งแต่ 15 - 45 ปี นิยมจำหน่ายกันตอนกลางคืนหรือเย็น ๆ เพราะปลอดภัยจากการจับกุมมากกว่ากลางวัน ส่วนมากลูกค้าเป็นขาประจำหรือเป็นเพื่อนที่ไว้ใจกันหรือเที่ยวด้วยกัน เป็นการบอกต่อกันไปแบบปากต่อปาก ผู้ชายจะไม่ไว้ใจคนซื้อที่ไม่รู้จัก ใช้วิธีการจ่ายเงินสดทันทีเมื่อได้รับของ ปริมาณการซื้อขายสารเสฟติดในสถานบันเทิงสำหรับผู้เสฟครั้งแรกจะไม่มากนักขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ที่เสฟและเงินที่มีอยู่ วิธีการชุกชอน จะทำการเก็บไว้ในที่มืดซิดหีบได้ง่ายและทำให้มีขนาดเล็กที่สุดเพื่อจะได้ไม่สะดุดตา แผลงใหญ่ของสารเสฟติดที่ใช้ในสถานบันเทิงคือ กรุงเทพมหานคร รองลงมาคือ พัทยา ชลบุรี หาดใหญ่และมาเลเซีย ตามลำดับ ในส่วนของเยาวชนนอกจากเป็นผู้เสฟ เด็กเดินยาส่งของแล้ว ได้ผันตัวเองไปเป็นผู้ขายรายย่อย เช่น ขายยาอีร่วมกับยาไอซ์ ยาอีร่วมกับยานอนหลับ

พื้นที่ภาคใต้ การเฝ้าระวังการใช้สารเสฟติดเพื่อความบันเทิงของผู้ให้บริการทางเพศบริเวณเขตชายแดนไทย - มาเลเซีย ผู้ใช้เหล่านี้นิยมใช้ยาอีร่วมกับยาเสฟติดกลุ่มยานอนหลับ ยากล่อมประสาท (ไดอาซีแพม หรืออัลปราโซแลม) ยาบ้า ยาเค กัญชา ยาไอซ์ โดยมีเหตุผลประกอบของการใช้สารเสฟติดหลายชนิดว่าจะได้ไม่ต้องพึ่งสารเสฟติดตัวใดตัวหนึ่งเป็นการเฉพาะ เพราะคิดว่าหากใช้สารตัวเดิมซ้ำ ๆ ติดต่อกันเกรงจะติดสารตัวนั้น ๆ แล้วทำให้ลำบากเวลาของขาดในภายหลัง (วรพล หนูหนู, 2553)

ความสัมพันธ์ของผู้เสฟ - ผู้ค้าภายในและระหว่างเครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่มีลักษณะดังนี้คือ เครือข่ายทางสังคมเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสนิท เพื่อนนักศึกษา เพื่อนร่วมงานที่มีพฤติกรรมการใช้บริการสถานบันเทิงร่วมกันในช่วงวันเวลาต่าง ๆ ทั้ง ในคืนวันหยุด และวันทำงาน ความคุ้นหน้า คุ้นเคยการพูดคุยกันในกลุ่มของผู้ใช้บริการสถานบันเทิงที่รักสนุก และต้องการแบ่งปันความรักในกลุ่มผู้มาใช้บริการสถานบันเทิง (กนิษฐา ไทยกล้า, 2551) ผู้ค้ายาอี ยาเค และโคเคน กระจายตัวอยู่ตามสถานบันเทิงประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการสถานบันเทิงบางแห่ง พนักงานในสถานบันเทิง และอีกกลุ่มหนึ่งที่พบที่กำลังมีการขยายตัวมากขึ้นคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม โดยจุดเริ่มต้นของนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งซึ่งที่เริ่มจากการทำความรู้จักจนกลายเป็นเพื่อน กิ๊ก หรือแฟน นำไปสู่การมีพฤติกรรมทางเพศ รวมถึงพฤติกรรมการลอกเลียนแบบที่ทำให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน เช่น เพื่อนในกลุ่มใช้สาร

เสพติดก็ต้องใช้ด้วย เห็นเพื่อนในกลุ่มขายสารเสพติดก็อยากที่จะขายด้วย เครือข่ายการค้า เริ่มต้นการขายภายในกลุ่ม ๆ ขยายต่อไปยังกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นตามเครือข่ายทางสังคม

คณะกรรมการบริหารเครือข่ายของคกรวิชาการสารเสพติด (2556, หน้า 135) ได้สรุปสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดไว้ดังนี้ ถึงแม้ว่ายาอี ยาเค และ โคเคน ไม่ได้รับความนิยมและแพร่หลายในประเทศไทย แต่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญทั้งในระดับมหภาคและปัจเจกบุคคลตั้งข้อมูลทางด้านอุปทานที่พบว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด มีการจับกุมมากในพื้นที่ภาคใต้และภาคกลาง ด้านอุปสงค์ที่สะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีอัตราส่วนการเคยใช้ต่อประชากรมากที่สุด รองลงคือ ภาคเหนือ และ ภาคกลาง อัตราการเข้ารับการบำบัดทั้งรายเก่าและรายใหม่เพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เครือข่ายการค้ายาเสพติดชนิดต่าง ๆ มีความเกี่ยวโยงกันและเป็นเครือข่ายเดียวกันทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งเห็นได้จากการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มผู้เสพ และผู้ค้า สารเสพติดเพื่อความบันเทิงและสารเสพติดประเภทอื่น ดังนั้นการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ควรจะต้องทำแบบบูรณาการทุกภาคส่วนและจริงจังอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. (2552, หน้า 3 – 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงไว้ดังนี้

การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีปัจจัยจำกัดเชิงบริหารต่าง ๆ เช่น ปัจจัยจำกัดด้านทรัพยากร เวลาและองค์ความรู้ จึงจำเป็นต้องเลือกกลุ่มเยาวชนที่มีความเสี่ยงโอกาสสูงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดเป็นลำดับความสำคัญแรกในการดำเนินงานเพื่อให้การป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนสามารถดำเนินการได้อย่างตรงจุด ตรงประเด็นและตรงต่อสภาพปัญหามากที่สุด อันจะทำให้การป้องกันปัญหายาเสพติดสามารถบังเกิดผลหรือสามารถลดผู้ที่จะเข้าประตูลู่ปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง

ภาพรวมลักษณะเยาวชน

เยาวชนกลุ่มเสี่ยงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติด การทำความเข้าใจถึงนิยาม ลักษณะและการดำเนินงานกับ “เยาวชนกลุ่มเสี่ยง” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการที่จะเข้าถึงเยาวชนกลุ่มเสี่ยงได้ จำเป็นที่จะทราบถึงภาพรวมลักษณะของเยาวชนก่อน เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะโดยรวมของ

กลุ่มเยาวชนและความสัมพันธ์ของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในกลุ่มเยาวชนภาพรวมทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดเป็นดังนี้ ลักษณะเยาวชนโดยรวมสามารถจำแนกออกได้หลากหลายลักษณะตามแต่มุมมองในด้านต่าง ๆ สำหรับกรอบความคิดเพื่อการดำเนินงานป้องกันปัญหา ยาเสพติดในปัจจุบัน ได้แบ่งเยาวชนตามลักษณะทางพฤติกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เยาวชนกลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มติดเสพติด โดยเยาวชนแต่ละกลุ่มมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เยาวชนกลุ่มทั่วไป คือ เยาวชนทั่วไปที่มีพฤติกรรมตามปกติในบรรทัดฐานทางสังคมและมีภูมิคุ้มกันต่อยาเสพติดในระดับที่มากกว่าเยาวชนกลุ่มอื่นโดยเปรียบเทียบ

2. เยาวชนกลุ่มเสี่ยง คือ กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือมีโอกาสแนวโน้มสูงที่จะใช้ยาเสพติด หรืออาจรวมถึงเยาวชนที่เสพยาเสพติดหรือเคยทดลองใช้บ้างแล้วแต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นผู้ติด

3. เยาวชนกลุ่มเสพติด คือ กลุ่มเยาวชนที่เสพยาเสพติดเป็นประจำ ซึ่งจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษา

จะเห็นได้ว่า เยาวชนกลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเสพติดมีโอกาสแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่แตกต่างกัน โดยเยาวชนกลุ่มเสพติดเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง หรือเป็นผู้ใช้ยาเสพติด เยาวชนกลุ่มนี้จึงขาดหรือสูญเสียภูมิคุ้มกันยาเสพติด แนวทางการดำเนินการหลักสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขหรือบำบัดรักษา รวมถึงติดตาม ดูแลช่วยเหลือเพื่อให้มีพฤติกรรมที่ออกจากเยาวชนกลุ่มเสพติด หรือสามารถเลิกใช้ยาเสพติด และกลับมามีภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่เข้มแข็งเพื่อป้องกันการกลับไปเสพยาหรือติดยาเสพติดซ้ำ

ในขณะที่กลุ่มเยาวชนที่อยู่รอบนอกหรืออยู่ไกลจากปัญหายาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่นโดยเปรียบเทียบ ได้แก่ เยาวชนกลุ่มทั่วไป ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่ดีหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเมื่อเทียบกับเยาวชนกลุ่มอื่น การดำเนินการป้องกันสำหรับเยาวชนในกลุ่มนี้โดยหลักจึงเป็นการรณรงค์ ให้ความรู้และเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สามารถรักษาภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่มีอยู่ได้ ส่วนเยาวชนกลุ่มเสี่ยง เป็นกลุ่มเยาวชนที่ยังมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง แต่มีค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมที่แสดงได้ว่ามีแนวโน้ม โอกาสเป็นอย่างสูงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่มีความเสี่ยง การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องแทรกแซงเยาวชน

กลุ่มนี้ให้ออกจากสภาวะ พฤติกรรมเสี่ยงหรือสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เกิดขึ้น เพื่อ
 ควบคุมดูแล มีโอกาส แนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ได้มากที่สุด
 เยาวชนกลุ่มเสี่ยงจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกใน
 การดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติด อย่างไรก็ตาม การที่จะเข้าถึงและดำเนินการ
 ป้องกันปัญหาในเยาวชนกลุ่มนี้ได้ จำเป็นต้องทราบว่า “เยาวชนกลุ่มเสี่ยงคือใคร” หรือ
 เยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีรูปแบบและพฤติกรรมเป็นอย่างไร เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตรง
 ตามกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้

ความหมายเยาวชนกลุ่มเสี่ยง

เยาวชนกลุ่มเสี่ยง หมายถึง เด็กและเยาวชน ที่มีลักษณะพฤติกรรม
 ทัศนคติ ค่านิยม โอกาสและเงื่อนไขปัจจัยในการใช้ชีวิตที่มีโอกาส แนวโน้ม ที่จะเข้าไป
 เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่าบุคคลอื่น หรือตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่มีแนวโน้มเข้าสู่การใช้
 ยาเสพติดมากกว่าบุคคลอื่นโดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. กลุ่มที่สังคมมองในเชิงลบ คือ เยาวชนที่มีพฤติกรรมที่

นอกเหนือจากบรรทัดฐานของสังคมจนถูกสังคมตีตราในเชิงลบ เช่น

- 1.1 เยาวชนที่อยู่ในแก๊งที่มีความรุนแรง
- 1.2 เยาวชนที่อยู่ในแก๊งชิงรถมอเตอร์ไซด์
- 1.3 เยาวชนที่เคยกระทำผิด หรือมีประวัติถูกคุมประพฤติ
- 1.4 เยาวชนที่เคยเสพยาเสพติด
- 1.5 เยาวชนที่หนีเรียน

2. กลุ่มที่อยู่ในภาวะบริโภคนิยม คือ เยาวชนที่ได้รับอิทธิพล

ความคิดจากกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมและวัตถุนิยมจนส่งผลให้ความคิด ความเชื่อ
 และค่านิยมมุ่งเน้นการแสวงหาความสนุกสนานให้กับตนเอง ไม่สนใจในสังคมรอบข้าง
 และขาดเป้าหมายในชีวิต เช่น

- 2.1 เยาวชนที่เที่ยวเตร่ มั่วสุม
- 2.2 เยาวชนที่ว่างงาน เตรีตเตร่อยู่ในชุมชน
- 2.3 เยาวชนที่พึ่งพ่อแม่ แสวงหาความสนุกสนานจากการบริโภค

และใช้จ่ายเงินเกินตัว

2.4 เยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัว หรืออาศัยอยู่ตามหอพัก

และที่พักออาศัยเชิงพาณิชย์

3. กลุ่มที่อยู่ในภาวะวิกฤติ คือ เยาวชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตอย่างโดดเดี่ยว โดยขาดกลไกต่าง ๆ ครอบคลุมช่วยเหลือ ดูแล เช่น

3.1 เยาวชนเร่ร่อน

3.2 เยาวชนที่ถูกละเมิด ทารุณบังคับใช้แรงงาน

3.3 เยาวชนที่กำพร้าอพยพหนีภัยสงคราม ภัยธรรมชาติ

อุบัติเหตุ และความรุนแรงต่าง ๆ โดยปราศจากกลุ่มองค์กร หรือบิดามารดา

ผู้อุปการะเลี้ยงดู

แนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงได้พยายามพัฒนาแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการดำเนินงานป้องกันปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหายาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง รวมถึงการถอดบทเรียนการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ และได้สังเคราะห์เป็นแนวทางพื้นฐานโดยรวมในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง เพื่อนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์สภาพปัญหา บริบท แวดล้อม ศักยภาพ ปัจจัยเกื้อหนุน ปัจจัยด้านของแต่ละพื้นที่

แนวทาง และระบบพื้นฐานการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ประกอบด้วยการดำเนินงานหลัก 6 ประการ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจ กับสภาพปัญหาและลักษณะของเยาวชน จากนั้นจึงจัดการข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษา สืบค้นและรวบรวมมาสร้างและพัฒนาเป็นฐานข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินงาน โดยเมื่อสามารถเข้าใจสภาพปัญหาของเยาวชนได้แล้ว ต่อมาจำเป็นต้อง “เข้าถึง” เยาวชนกลุ่มเสี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ ในการดำเนินงาน โดยพัฒนากลไกการดำเนินงานอัน ได้แก่ บุคคล องค์กร หน่วยงาน เครือข่ายที่สามารถเข้าถึงและจัดการกับปัญหาได้อย่างตรงเป้าหมาย รวมถึงจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนารูปแบบ วิธีการดำเนินงานควบคู่ไปด้วย เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้สำหรับนำไปดำเนินงาน จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนสำคัญ คือ การดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการ “พัฒนา” เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กลุ่มเป้าหมายและลดทอนปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่นำไปสู่ปัญหายาเสพติด และเมื่อได้พัฒนากลุ่มเป้าหมายแล้ว จำเป็นต้องดูแลติดตามกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เพื่อประคับประคอง

ให้ออกจากสภาวะและพฤติกรรมเสี่ยงให้นานที่สุด หรือจนกว่ากลุ่มเป้าหมายจะมี ภูมิคุ้มกันพอที่จะเผชิญปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปได้ โดยการดำเนินการ หลักทั้ง 6 ประการตามแนวทางและระบบพื้นฐานการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติด ในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาและเยาวชน หาวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มเสี่ยงสำรวจข้อมูลของกลุ่มเสี่ยง

2. การสร้างฐานและระบบข้อมูล

3. การพัฒนากลไกการดำเนินงาน

3.1 ค้นหาบุคคลมีจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรพัฒนา องค์กร และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม

4. การพัฒนารูปแบบ มีวิธีการทำงาน และเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อถอด บทเรียน ทดลองนำร่อง

5. การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา

5.1 มิติเยาวชน การประดับประดาองค์ประกอบเยาวชนสร้างคุณค่าในตนและสิ่ง ยึดเหนี่ยวใจนำเสนอทางเลือก

5.2 มิติปัจจัยเสี่ยง การฟื้นฟูสถาบันทางสังคมทดแทนสถาบันหลักที่ ล้มเหลว และควบคุมพื้นที่เสี่ยง

5.3 มิติปัจจัยบวก การให้โอกาสเชิงความคิด/การกระทำ สนับสนุน กิจกรรมเชิงบวกพัฒนาและขยายพื้นที่เชิงบวก

5.4 มิติบรรณรค์ประชาสัมพันธ์ ทั้งในด้านสังคม สื่อ และหน่วยงาน

6. การติดตามสถานะพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง

สรุปรูปแบบการทำงานป้องกันในเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง มีรูปแบบการ ทำงานป้องกันกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเข้าถึงเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง ควรมีแนวทางการเข้าถึง เยาวชนกลุ่มเสี่ยง ดังนี้

1.1 ความเข้าใจอัตลักษณ์ ตัวตน ความคิดของเยาวชน

1.2 การเข้าถึงโดยผ่านเจ้าหน้าที่ คนทำงาน ผู้ใหญ่ หรือเพื่อนที่ เยาวชนเกี่ยวข้องด้วย

1.3 การสร้างความสนิทสนม ความไว้วางใจ และความเป็นพวกเดียวกัน

1.4 การสานต่อความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องในฐานะเพื่อน พี่น้อง และที่ปรึกษาที่มอบสิ่งที่ดี

1.5 การสร้างให้สังคมภายนอก ยอมรับคนทำงาน และเยาวชนช่วยเหลือ

2. คุณสมบัติและแนวคิดของพี่เลี้ยง คนทำงานหรือพี่เลี้ยงควรมีรูปแบบแนวความคิด ดังนี้

2.1 การมีจิตใจอาสาสมัคร จิตอาสา และอยากช่วยเหลือ

2.2 ความเข้าใจอัตลักษณ์ บริบทของเยาวชน และบริบทของพื้นที่

2.3 การดำเนินงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง

2.4 การมีทีมงาน เครือข่าย ภาคิ และการประสานทรัพยากร

3. แนวทางการจัดกิจกรรมกับเยาวชน พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในภาวะวิกฤต ควรมีการช่วยเหลือ และสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่เพิ่มขึ้นมา ส่วนการจัดกิจกรรมในด้านอื่น ๆ ควรดำเนินการจัดกิจกรรมกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงได้ ดังนี้

3.1 การสร้างพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือปรึกษาปัญหาของเยาวชน แบบไม่เป็นทางการ โดยเรื่องที่ใช้พูดคุย แลกเปลี่ยนควรเริ่มต้นจากเรื่องที่เยาวชนมีความสนใจร่วมกัน เช่น ดนตรี กีฬา งานศิลปะวัฒนธรรม แล้วพัฒนาสู่การปรึกษาหารือเพื่อป้องกัน แก้ไข และปรับเปลี่ยนความคิดของเยาวชน

3.2 การพัฒนาศักยภาพ ทักษะอาชีพ และทักษะอื่น ๆ โดยพัฒนาศักยภาพจากความสนใจ และความถนัดของเยาวชนเป็นหลักก่อน และอาจเสริมทักษะด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น กฎระเบียบของชุมชน สังคม ความรู้เรื่องยาเสพติด

3.3 การสร้างพื้นที่ให้เยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงได้มีโอกาสแสดงความสามารถในรูปแบบของการเป็นพี่เลี้ยง แกนนำ อาสาสมัคร หรือสมาชิกของกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมตามที่เยาวชนสนใจ อันจะช่วยให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงเห็นคุณค่าของตนเอง มีความภาคภูมิใจ และมีทักษะชีวิตที่สมบูรณ์

3.4 การขยายฐานของสมาชิก และผลัดเปลี่ยนแกนนำเยาวชน เนื่องจากการเป็นเยาวชนมีช่วงเวลาดำเนินงานสั้น กระบวนการพัฒนาศักยภาพ ทักษะและการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงออกจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมเข้ามาพัฒนาศักยภาพ แสดงความสามารถ และผลัดเปลี่ยนขึ้นเป็นแกนนำทดแทนเยาวชนรุ่นพี่ที่ทยอยเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ และวัยทำงาน นอกจากนี้ การทำกิจกรรมกับเยาวชนควรต้องเพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาส่วนที่เหลืออยู่กับครอบครัว และการเรียนด้วย

3.5 การใช้มาตรการกลุ่ม มาตรการทางสังคม และมาตรการเฝ้าระวังที่ต้นทาง เป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มสมาชิกในระดับหมู่บ้าน ชุมชน สำหรับการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด ความรุนแรง สถานการณ์บริโภคนิยม ตลอดจนการสร้างมาตรการเฝ้าระวังการออกมาเร่ร่อนที่ต้นทาง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและการเสพติด

ขนิษฐา ดชพันธ์ (2555, หน้า 18 - 22) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและการเสพติดไว้ ดังนี้

Freud (1973, อ้างถึงใน ไพฑูรย์ แสงพุ่ม, 2543) ได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการทำงานของจิตใจอันเกิดขึ้นจากแรงขับภายในของมนุษย์เพื่อตอบสนองต่อสัญชาติในการดำรงชีวิตอยู่ของตนเอง แรงขับดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นจากการสังสมจากการเลี้ยงดูประสบการณ์ของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะการเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาบุคลิกภาพบนแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับแรงขับภายในของมนุษย์

Freud อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดจากแรงขับที่เป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันของสภาวะจิต 3 ส่วนประกอบด้วย

1. ID เป็นสภาวะที่ติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิด จึงหมายรวมถึงสัญชาติญาณด้วย มักเกี่ยวกับการตอบสนองความปรารถนาทางกาย เป็นพลังให้ได้มาซึ่งความพอใจ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความเป็นจริง หรือถูกต้องดั่งงาม id จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพลังแสวงหาความสุข (Pressure Seeking)

2. EGO เป็นสภาวะจิตแห่งการรู้และเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย การแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลัง ID เช่น เมื่อหิว (ID) พลัง EGO ก็จะใช้เหตุผลตรึกตรองว่าจะบำบัดความหิวโดยวิธีใดตามสภาพแวดล้อม เช่น ไปสำรวจตู้เย็น ทำอาหารเองไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ฯลฯ จึงมีชื่อเรียก EGO จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่าพลัง “รู้ความจริง” (Reality Principle)

3. SUPEREGO เป็นสภาวะจิตที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ EGO แต่แตกต่างจาก EGO คือ เป็นส่วนที่เกี่ยวกับคุณค่าที่เป็นสภาพในอุดมคติต่าง ๆ เช่น ความถูกต้อง มโนธรรม ความยุติธรรม ฯลฯ SUPEREGO จึงไม่ทำงานตอบสนอง ID แต่จะหักห้ามความรุนแรงของพลัง ID โดยเฉพาะพลังจากสัญชาติญาณแรงขับทางเพศและความก้าวร้าว พฤติกรรมและบุคลิกภาพของคนจะเป็นเช่นไรนั้น ขึ้นอยู่กับการทำงานของ

ทั้ง 3 ส่วน ว่ามีความสอดคล้องและสามารถทำงานร่วมกันได้หรือไม่สภาวะจิตใจมีอิทธิพลเหนือตัวอื่นย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะของคนนั้น เช่น ถ้าพลังของ ID มีอำนาจสูง บุคลิกภาพของคนผู้นั้นจะเป็นแบบเด็กไม่รู้จักโตเอาแต่ใจตนเอง ถ้า EGO มีอำนาจสูง คนนั้นจะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติ ถ้า SUPEREGO มีอำนาจสูงก็เป็นนักอุดมคติ นักทฤษฎี ครอบครัวยังจะเป็นส่วนสำคัญที่สุด ที่จะช่วยในการพัฒนาความสัมพันธ์การทำงานของทั้ง 3 ส่วนให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมครอบครัวที่มีสภาพจิตดี ให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างเหมาะสมย่อมสามารถช่วยให้สมาชิกในครอบครัวพัฒนาความสมดุลแห่งชีวิตได้ดีในทางตรงข้ามครอบครัวที่มีสุขภาพจิตไม่ดี เลี้ยงดูแบบห่างเหินไม่เอาใจใส่อย่างใกล้ชิดย่อมส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถไปสู่ความสมดุลได้ ตัวอย่างเช่น เด็กที่ถูกกักกันมากเกินไปไม่ได้รับความพึงพอใจตอบสนอง ID ในวัยเด็ก จะเป็นผลร้ายต่อพัฒนาการบุคลิกภาพที่สมดุลในภายหลังเช่น เป็นคนอ่อนไหวง่ายต่อคำสรรเสริญ นิินทา เป็นต้น

ในทัศนะของ Freud ภาวะจิต อีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานของแรงขับภายในตัวมนุษย์ที่ออกมาเป็นพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ก็คือ ภาวะจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกภาวะจิตทั้งสอง เปรียบเทียบว่าจิตใต้นั้นมีสภาพคล้ายภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในมหาสมุทร ภาวะจิตสำนึก คือ ภาวะจิตระดับที่มีความสำนึกควบคุมอยู่ คือ ส่วนของน้ำแข็งที่อยู่เหนือผิวน้ำ ในขณะที่ภาวะจิตระดับใต้สำนึกเสมือนส่วนที่อยู่ใต้ผิวน้ำซึ่งปริมาณมากกว่าแต่ไม่ปรากฏแก่สายตาโลก คือ จิตใจอันเป็นภาคสะสมประสบการณ์ในอดีตมากมาย ถูกบีบอัดเก็บกดหรือคอยเพื่อให้สมปรารถนา เพื่อให้ได้จังหวะเหมาะสำหรับการตอบสนองสิ่งเร้า อันยังไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ในภาวะปกติ เช่น กฎหมายห้ามประเพณีไม่ยอมรับว่าถูก สังคมไม่นิยม ฯลฯ

Freud อธิบายว่าจิตระดับใต้สำนึกนี้ มีกลไกทางจิตหลายประเภทด้วยกัน เช่น แรงจูงใจ อารมณ์ที่ถูกเก็บกด ความรู้สึกนึกคิด ความฝัน ความทรงจำ ฯลฯ พลังจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลเหนือจิตสำนึกกระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติพฤติกรรมประจำวันทั่ว ๆ ไปเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมไร้เหตุผลและผิดปกติในลักษณะต่าง ๆ ยามปกติบุคคลย่อมรู้สึกสงบ สบาย มีสติ พลังจิตสำนึกควบคุมพฤติกรรมทั้งหลายให้เป็นไปตามที่เขาเห็นว่าถูกต้อง สมควรทำโดยเคารพกฎหมายและระเบียบของสังคม แต่เมื่อเวลาลมฟ้าอากาศแปรปรวน มหาสมุทรมีคลื่นจัด ทำให้ภูเขาน้ำแข็งโคลงเคลงส่วนที่เคยจมอยู่ใต้น้ำ โผล่ขึ้นเหนือน้ำให้มองเห็นได้ เทียบได้กับยามบุคคลมีอารมณ์ขุ่นมัวเคร่งเครียดด้วยความโกรธเกลียด อิจฉา พยาบาท กลัว ตื่นเต้น วิตก เจ็บป่วย ฯลฯ จิตใต้สำนึกมีพลังขับเคลื่อนให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

การติดยาเสพติดกับแนวคิดจิตวิเคราะห์

การใช้ยาเสพติดเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงานไม่เหมาะสมของทั้ง 3 ส่วน (ID EGO และ SUPEREGO) ในบุคคลนั้น ๆ โดยการทำงานของทั้ง 3 ส่วน จะให้น้ำหนักไปทางสัญชาตญาณดิบ (ID) มากกว่าส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อสนองต่อการแสวงหาความสุขและความพึงพอใจตามสัญชาตญาณดิบของบุคคลที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง หรือได้รับการตอบสนองไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากการขาด หรือไม่สามารถแสวงหาความสุขและความพึงพอใจในรูปแบบพฤติกรรมที่มีได้ถูกบีบบังคับจากสภาพแวดล้อมภายนอกอาทิเช่น วัฒนธรรม กฎหมาย จารีตประเพณี เป็นต้น การทำงานไม่เหมาะสมของทั้ง 3 ส่วนนี้ เกิดขึ้นจากการที่บุคคลเติบโตและพัฒนาการขึ้นมาในปัจจุบัน แวดล้อมที่ไม่สามารถพัฒนาบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ให้ได้อย่างเต็มที่ในวัยเด็ก ทำให้เกิดเป็นวัยรุ่น ผู้ใหญ่ที่มีปัญหาโดยเฉพาะในช่วงวัยอายุโดยประมาณ 3 - 6 ปี เด็กในช่วงนี้ถ้าหากขาดการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสม เช่น ไม่ได้รับการตอบสนองในความสุขและความพึงพอใจตามสัญชาตญาณดิบ (ID) ในวัยเด็กอย่างเพียงพอ จะทำให้เกิดภาวะการติดขัดทางบุคลิกภาพ (Fixation) ในเรื่องของการแสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและแสวงหาอัตลักษณ์แห่งตน (Self - Identity) แน่แน่นอนว่าสิ่งที่เกิดขึ้น นั่นคือ เด็กไม่มีความเป็นของตัวเอง ขาดความเข้าใจ และไม่มีเอกลักษณ์ในตนเอง ปัญหาการติดขัดทางบุคลิกภาพดังกล่าว ทำให้เด็กกลุ่มนี้เมื่อเติบโตขึ้นมาจึงเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพของผู้อ่อนแอ เช่น ไม่สามารถทำกิจกรรมใด ๆ ที่แข่งกับผู้อื่นได้ หรือต้องการพึ่งพิงผู้อื่นเสมอ ไม่มีความคิดเป็นของตัวเอง ขาดความเป็นตัวของตัวเอง และถูกชักจูงให้กระทำหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายการใช้ยาเสพติดจึงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ เช่น ผู้ติดยาเสพติดมักมีสาเหตุมาจากการถูกเพื่อนชักจูง ถูกขอร้องให้เสพ หรือเสพเพราะต้องการการยอมรับจากผู้อื่นเมื่อมีการใช้ยาเสพติดในครั้งแรก ๆ ร่างกายของผู้เสพจะได้รับความสุขและความพึงพอใจจากการเสพอย่างเต็มที่ก่อให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนสัญชาตญาณดิบให้เป็นตัวสั่งการเมื่อเกิดความต้องการการเสพยาเสพติดในครั้งต่อไป เป็นเสมือนการปลดปล่อยพันธนาการที่ถูกกดตันอยู่ภายในจิตใจมนุษย์ออกมาอย่างมากที่สุด เกิดความสุขและความพึงพอใจในระดับเข้มข้น รวมไปถึงความรู้สึกลึบลึกต่อการกระทำที่ไม่ สามารถทำได้ในยามไม่ได้ใช้ยาเสพติด การใช้ยาเสพติดในครั้งนั้นได้กระตุ้นให้ระดับจิตใต้สำนึก (Unconscious) หลุดพ้นจากการควบคุมและเริ่มเป็นตัวกลางสำคัญทำหน้าที่ควบคุม และสั่งการการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้เป็นไปตามที่จิตถูกกดตันนั้นต้องการ

ต่อไปนอกจากนี้ เมื่อเกิดพฤติกรรมการเสพติดแล้ว จิตใต้สำนึกจะทำหน้าที่สั่งการให้พฤติกรรมอื่น ๆ ของบุคคลนั้นเป็นไปเพื่อรักษา การดำรงอยู่ของพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดไว้ กล่าว คือ ในช่วงระยะที่ไม่ได้ใช้ยาเสพติดหรือหยุดจากการใช้ยาเสพติดระยะหนึ่งนั้น จิตใต้สำนึกจะทำให้เกิดความหวาดกังวล ในรูปลักษณะและความรุนแรงแตกต่างกันออกไป เช่น

1. ความหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่อยู่รอบตัว และเป็นต้นกำเนิดของความหวาดกลัวในระดับอื่น ๆ เช่น กลัวคนในครอบครัว ชุมชน หรือกลุ่มเพื่อนจะลงโทษว่าใช้ยาเสพติดหรือติดยาเสพติด
2. ความหวาดกลัวตัวเองที่ไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณได้ และทำได้ในสิ่งที่น่าอับอายหรือรู้สึกอับอายต่อพฤติกรรมของตนเอง เช่น พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด การลักขโมย ฯลฯ
3. ความหวาดกลัวที่เกิดจากความสำนึกที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะ พฤติกรรมการติดยา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ให้การยอมรับและต่อต้านอย่างมาก ตัวเองจะรู้สึกผิดในใจเสมอว่าตนเองเป็นคนผิดเป็นผู้ทำผิดตลอดเวลา

ความหวาดกลัวข้างต้น นำไปสู่กระบวนการทางร่างกาย ความเครียด การกระวนกระวายใจ ความคับข้องใจ และการถูกข่มขู่ ภาวะเหล่านี้ เป็นภาวะที่บีบคั้นให้บุคคลต้องแสวงหาวิธีการ ลดภาวะไม่พึงปรารถนาในรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นการปกป้องตนเอง หรือที่เรียกว่า “กลไกในการป้องกันตนเอง” (Defense Mechanism) ที่มีหลายรูปแบบ เช่น การเก็บกด การปกปิด การปิดบังพฤติกรรม การโทษผู้อื่นและสังคม การทดแทน ฯลฯ ซึ่งโดยปกติของผู้เสพยาเสพติดภาวะเหล่านี้จะถูกละเลยหรือถูกกดทับไว้ในระดับลึกสุด หรือไม่สามารถแสดงออกได้

ทฤษฎีทางชีวพฤติกรรมศาสตร์สำหรับการติดสารเสพติด

ธวัชชัย สัมพันธ์และคณะ (2549, หน้า 51 – 56) บัญญัติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสพติด (Compulsive use) เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพราะความเข้าใจดังกล่าวจะมีผลต่อการวางแผนการรักษาในช่วงของการฟื้นฟู (rehabilitation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องกันการกลับไปเสพติดซ้ำ (relapse prevention) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการรักษาพฤติกรรมที่เรียนรู้ซึ่งเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำจนเป็นนิสัย (habit) ความเกี่ยวข้องกับของสาร dopamine ที่มีผลต่อความทรงจำของการเรียนรู้และความสำคัญ Incentive-motivational responding

พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และการตอบสนองกับสิ่งเร้า

แนวคิดทางด้านพฤติกรรมศาสตร์มองว่าการเกิดขึ้นและคงอยู่ของพฤติกรรมเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขซึ่งอาจจะแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. Classical conditioning การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก การวางเงื่อนไขลักษณะนี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบง่าย ๆ ของตัวกระตุ้นและการตอบสนองในกรณีของสารเสพติดนอกจากตัวสารเสพติดที่เป็นตัวกระตุ้นที่แรงที่สุดแล้ว อุปกรณ์สภาพแวดล้อม บุคคล และสภาพอารมณ์ของบุคคลนั้นที่เกี่ยวข้องกับการเสพสารล้วนสามารถทำให้ผู้ป่วยติดสารเสพติดเกิดอาการอยากยา (craving) และกลับไปเสพติดซ้ำ (relapse) โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข ไซตัวอย่าง เช่น จากเดิมที่ อุปกรณ์ในการเสพ สภาพแวดล้อม หรืออารมณ์ความรู้สึกไม่สามารถทำให้คนทั่วไปเกิดอาการอยากยา (neutral stimuli) แต่อาการอยากยาถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นจากสารเสพติดซึ่งเป็นตัวกระตุ้นตามธรรมชาติ (unconditioned stimuli) เมื่อทั้งสองสิ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันสมองของผู้ป่วยจะถูกวางเงื่อนไข (conditioning) ให้เข้าใจว่าทุกครั้งที่ มี neutral stimuli (อุปกรณ์การเสพ สภาพแวดล้อม อารมณ์) จะตามมาด้วย unconditioned stimuli (สารเสพติด) ดังนั้นความคาดหวังว่าจะได้สารเสพติดจึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ผลที่ตามมาคืออาการอยากยา (craving) ในท้ายที่สุด neutral stimuli จะกลายเป็น conditioned stimuli โดยมีคุณสมบัติกระตุ้นความอยากได้เช่นเดียวกับ unconditioned stimuli (สารเสพติด) ดังนั้นผู้หยุดใช้สารเสพติดมาเป็นเวลานาน เมื่อเผชิญกับ อุปกรณ์การเสพ สภาพแวดล้อม อารมณ์ สามารถเกิดการกลับไปเสพติดซ้ำได้ (relapse)

2. Operant conditioning เป็นการเกิดขึ้นของพฤติกรรมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขเช่นเดียวกับ classical conditioning จุดต่างกันคือ ในขณะที่ stimulus (สารเสพติด) ทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองคือ อาการอยากยาในกรณีของ classical conditioning แต่สำหรับ operant conditioning เป็นพฤติกรรมแสวงหาทำให้ได้มาซึ่ง stimulus (สารเสพติด) โดยผลที่ได้รับจาก stimulus คือ ความสุข ความพอใจ จากฤทธิ์ของยา เป็นแรงเสริมให้พฤติกรรมเสพยายังคงดำเนินต่อไป หรือเพิ่มมากขึ้น แบ่งออกเป็น 3 พวก คือ

2.1 Positive reinforcement แรงเสริมพฤติกรรมทางบวก คือ กรณีที่พฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ได้สารเสพติด

2.2 Negative reinforcement แรงเสริมพฤติกรรมทางลบ คือ การที่มีพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดการเกิดของสารเสพติด เช่นการใช้สารเสพติดอย่างต่อเนื่องเพื่อลดอาการถอนสาร

2.3 Punishment เป็นการลงโทษ เพื่อให้พฤติกรรมลดลง

Pavlov (1903 อ้างถึงใน รัชชัย สัพพานาจ, 2549, หน้า 52) เสนอว่าในกรณีของ classical conditioning ประสิทธิภาพของ unconditioned stimulus จะหายไปหากไม่มีการให้แรงเสริมโดยการจับคู่กับ unconditioned stimulus เป็นครั้งคราว ในกรณีนี้ Pavlov หมายถึง การใช้บางสิ่งในการประทับให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่าง ตัวกระตุ้นกับการตอบสนอง

Skinner (1937 อ้างถึงใน รัชชัย สัพพานาจ, 2549, หน้า 52) ได้นำเสนอการใช้แรงเสริมประทับลงในพฤติกรรมการตอบสนอง (instrumental behavior) ซึ่ง Skinner เรียกว่า operant behavior

กลไกของสมองในการประทับความสัมพันธ์ดังกล่าวก็คือ กระบวนการเรียนรู้และการจดจำ (Brain mechanism of learning and memory formation) ตัวอย่างที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาท reinforcement process ในการบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับการเรียนรู้ คือ เมื่อให้ brain stimulation โดยตรงที่ reward system หลาย ๆ ครั้งตามหลังเหตุการณ์หรือพฤติกรรมบางอย่าง จะทำให้เกิดพฤติกรรมเรียนรู้และความทรงจำ ดังนั้น reinforcement จึงทำหน้าที่ทั้งการคงคุณสมบัติของ conditioned stimulus และการคงอยู่ของพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนิสัย (habit – learning)

เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ในการอธิบายพฤติกรรม จะพบว่า

1. กระบวนการเรียนรู้แบบ classical conditioning ทำให้สิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด เช่น เพื่อน สถานที่เสพยา เป็นต้น มีคุณสมบัติในการเร้าให้เกิดการตอบสนอง เช่นเดียวกับสารเสพติด และคุณสมบัติดังกล่าวจะลดความรุนแรงลงหากไม่มีการใช้หรือได้รับสารเสพติดเป็นระยะ
 2. กระบวนการเรียนรู้แบบ operant conditioning ฤทธิ์ของสารเสพติดเป็น reward กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมแสวงหาสารเสพติด และใช้สารเสพติด การที่พฤติกรรมยังคงดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอเพราะ reward ทำหน้าที่เป็นแรงเสริมพฤติกรรม
- สรุป ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรม และ reward system ได้ดังนี้
1. reward system มีความสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้ง classical conditioning และ operant conditioning
 2. reward system เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทำซ้ำจนเป็นนิสัย ในการแสวงหาและเสพตัวกระตุ้นเหมือนติดสารเสพติด
 3. สารเสพติดมีผลต่อการกระตุ้น และการเปลี่ยนแปลงใน reward system และความสามารถในการกระตุ้นสูงกว่าตัวกระตุ้นตามธรรมชาติ

4. คุณสมบัติทางเภสัชวิทยาของสารเสพติดที่ออกฤทธิ์บริเวณ nucleus accumben ไม่ใช่ปัจจัยเพียงประการเดียวของการเกิดพฤติกรรมเสพติด แต่ต้องรวมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบ operant conditioning นั่นคือการรับรู้ว่าการใช้ยาด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสุข และสารเสพติดเป็นตัวเสริมแรงพฤติกรรม

ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2558, หน้า 9 – 45) ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในปี 2558 กำหนดไว้ 8 ยุทธศาสตร์ ตามกรอบแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562 คือ

1. ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
2. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดผู้ติดยาเสพติด
3. ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบการคืนคนดีให้สังคม
4. ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด
5. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ
6. ยุทธศาสตร์สร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด
7. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน
8. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป้าหมายยุทธศาสตร์

สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวชุมชน เพื่อลดผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดรายใหม่โดย

1. สร้างภูมิคุ้มกันป้องกันยาเสพติดแก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกแห่งทั่วประเทศ
2. ป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติดตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนทุกแห่งทั้งสังกัดภาครัฐและเอกชน
3. ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้แก่โรงเรียนและสถานศึกษาเป้าหมายทุกแห่งทั่วประเทศที่เป็นสถานศึกษาขยายโอกาส มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งสังกัดภาครัฐและเอกชน

4. ส่งเสริมให้สถานประกอบการกิจการมีระบบการจัดการด้านยาเสพติด
ในสถานประกอบการตามเกณฑ์มาตรฐานการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถาน
ประกอบการ

5. ป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาจังหวัดละ
100 คน

6. ทุกจังหวัดมีการให้ความรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดแก่ครอบครัวเสี่ยง
จุดเน้นการดำเนินงาน

1. เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและ
โรงเรียนอนุบาลโดยสื่อนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนก่อน
วัยเสี่ยง โดยการผลิตคู่มือพัฒนาศักยภาพบุคลากรและวิทยากรป้องกันยาเสพติด
3. เน้นการเสริมระบบป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
ในสถานศึกษา โดยการผลิตคู่มือ แนวทางการจัดกิจกรรม และพัฒนาศักยภาพบุคลากร
ในสถานศึกษา

4. เน้นการป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาด้วย
แนวคิดเปลี่ยนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นพลังโดยจัดกิจกรรมนำเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่ฝึกอบรมเป็น
เยาวชนอาสาสมัครฯ ดินแดนต้านยาเสพติดออกบริการสังคมในทุกจังหวัด

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับช่วงวัย
และสร้างกลไกสนับสนุนในการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับบุคคลและในชุมชนเพื่อสนับสนุน
ทุกช่วงวัย โดยมีโครงการกระตุ้น รณรงค์ ในแต่ละระดับของกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. กลุ่มปฐมวัย (อายุ 2 – 6 ปี) จำแนกเป็นสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกัน
ยาเสพติดในกลุ่มปฐมวัย ด้วยกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) และการ
สร้างความภาคภูมิใจ (Self Esteem) สติปัญญา (Intelligence) และความฉลาดทางอารมณ์
(Emotional Quotient) โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มเด็กในโรงเรียนอนุบาลจัดทำสื่อในรูปแบบนิทานสำหรับ
สร้างภูมิคุ้มกัน ให้ครูผู้สอนนำไปใช้สอนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กในโรงเรียนที่มีการ
เรียนการสอนชั้นอนุบาล

1.2 กลุ่มเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรพัฒนาศักยภาพครูพี่เลี้ยง
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลปลูกฝังการสร้างภูมิคุ้มกันในเด็ก

ปฐมวัย การสร้างเครือข่ายครอบครัว ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนช่วยให้คำแนะนำช่วยเหลือในการอบรมเลี้ยงดูลูกปฐมวัย จัดทำสื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบของหนังสือนิทานสำหรับสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กปฐม โดยเผยแพร่ผ่านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนอนุบาลภายใต้สังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งอบรมและชี้แจงแนวทางการใช้สื่อหนังสือนิทานเพื่อป้องกันยาเสพติดในเด็กปฐมวัยให้แก่ครูที่เลี้ยง และครูผู้สอนอย่างครอบคลุม และสร้างระบบป้องกันช่วยเหลือครอบครัว โดยจัดกิจกรรมเพื่อระดับปกครองดูแลช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาครอบคลุมถึงระดับหมู่บ้าน ชุมชน โดยศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และบ้านพักเด็กและครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวและเด็กสามารถผ่านภาวะเสี่ยงต่อปัญหาเสพติดได้โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการและกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบ

2. กลุ่มวัยเด็ก (อายุ 7 – 12 ปี) สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในวัยเด็กด้วยกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) และการสร้างความภาคภูมิใจ (Self Esteem) สติปัญญา (Intelligence) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) กระทรวงศึกษาธิการ จัดกิจกรรมผ่านชั้นเรียน ดังนี้

2.1 การปลูกฝังความคิดโทษพิษภัยของยาเสพติด สร้างทัศนคติต่อต้านยาเสพติดและให้ความรู้การป้องกันยาเสพติดผ่านกระบวนการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษา พลศึกษา กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ เป็นต้น

2.2 การเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันตนเองจากยาเสพติด โดยผ่านการเรียนรู้กิจกรรม เช่น ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจ แก้ปัญหา ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด เป็นต้น ผ่านครูผู้สอนในโรงเรียน ครูตำรวจ D.A.R.E ครู พระ ผู้นำศาสนา โดยเน้นขยายการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในโรงเรียน ครูที่เลี้ยงผ่านการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา และพลศึกษาให้ครอบคลุมสถานศึกษาระดับประถมศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยโรงเรียนละ 1 คน และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การจัดค่ายศาสนธรรมสร้างภูมิคุ้มกัน พร้อมสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม พร้อมเสนอสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อสอนให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพิ่มศักยภาพระบบดูแลป้องกันเด็กและเยาวชน โดยเน้นการดูแลช่วยเหลือต่อเนืองที่เชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชน ด้วยการบูรณาการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น และโรงเรียนเพื่อ

สร้างภูมิคุ้มกันและลดปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อเด็ก พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนและวิทยากร ป้องกันยาเสพติด เข้าไปสอนทักษะชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดและผลิตคู่มือ สนับสนุนการสอน โดยกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบ

3. กลุ่มวัยรุ่น (อายุ 13 – 19) การสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ในกลุ่มวัยรุ่นด้วยกระบวนการพัฒนาสติปัญญา (Intelligence) อัตลักษณ์ (Identity) การสร้างจริยธรรม (Moral Development) และสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ (Resilience) โดยจำแนกเป็นเยาวชนในสถานศึกษา มุ่งรักษาคุณภาพระบบการป้องกัน เฝ้าระวัง และ แก้ไขปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

3.1 กลุ่มวัยรุ่นในสถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวง การพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม และกรุงเทพมหานคร ดำเนินการ ดังนี้ รักษาคุณภาพระบบ การป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งใน สถานศึกษาระดับขยายโอกาส มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาทั้งสังกัดภาครัฐและ เอกชนทุกแห่ง อาทิ ค้นหา คัดกรองนักเรียน นักศึกษากลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเสพ (Re X-ray) แล้วนำเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น ค่าย จิตสังคัม บำบัดในโรงเรียน ฯลฯ ทั้งนี้ โดยเน้นการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในการจัดการจัดกิจกรรมป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดที่มีคุณภาพ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้และต่อต้านยาเสพติด ส่งเสริมการใช้ เกณฑ์มาตรฐานกลางเพื่อรองรับคุณภาพการจัดกิจกรรมป้องกันเฝ้าระวัง แก้ไขปัญหา ยาเสพติดในสถานศึกษา ดำเนินโครงการลูกเสือต้านยาเสพติด เพื่อปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวัง ปัญหาเสพติดในสถานศึกษาระดับขยายโอกาสและมัธยมศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศ ส่งเสริมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติด โดยจัดทำแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อการป้องกันยาเสพติด และบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนปกติในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) โดยให้มีครูผู้สอนทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยา เสพติด อย่างน้อยโรงเรียนละ 1 คน ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยการใช้ผู้นำ หลักธรรม ทางศาสนา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

3.2 กลุ่มวัยรุ่นนอกสถานศึกษา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในเยาวชนผ่าน กิจกรรมอาสา และสร้างการเรียนรู้เชิงป้องกันให้กับครอบครัวกลุ่มเสี่ยง สร้างแรงจูงใจใน ชีวิต โดยกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2558) รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้ สํารวจและค้นหา เยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษา และชักจูง ให้ความสนใจกับผู้ปกครองและนำเยาวชน เข้ารับการอบรมฯ ป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษา ด้วยแนวคิด เปลี่ยนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นพลัง โดยจัดอบรมหลักสูตรเยาวชนอาสารักษาดินแดนต้านภัยยาเสพติด (ยอส.) เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดและพัฒนาทักษะการเป็นอาสาสมัคร ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการบริการสังคมและชุมชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชน นอกสถานศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงให้เป็นผู้มีเป้าหมายในชีวิต และหันมาเป็นเยาวชนอาสา เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาสร้างสรรค์ชุมชน และท้องถิ่นของตน

4. กลุ่มผู้ใช้แรงงานและสถานประกอบการ โดยกระทรวงแรงงาน รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

4.1 ส่งเสริมให้สถานประกอบการมีระบบการจัดการด้าน ยาเสพติดในสถานประกอบการตามเกณฑ์โรงงานสีขาว และมาตรฐานการป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดในสถานประกอบการ

4.2 สํารวจตรวจสอบมาตรฐานสถานประกอบการที่ผ่านระบบ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง

4.3 ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดแก่นายจ้าง ลูกจ้างรวมทั้งให้ความรู้เรื่องโทษพิษภัยยาเสพติด โดยเฉพาะแก่ ลูกจ้าง ผู้ใช้แรงงานที่มีความเสี่ยงสูง แรงงานต่างด้าวรวมทั้งการให้โอกาสแก่ผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูในสถานประกอบการ

4.4 ปรับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการ ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้สอดคล้องและเอื้อต่อการ ดำเนินการป้องกันยาเสพติดในสถานประกอบการ

4.5 สนับสนุนการดำเนินการงานโครงการรณรงค์ป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติด TO BE NUMBER ONE ในสถานประกอบการ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยสำนักงาน ป.ป.ส.และ กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบดำเนินการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การแก้ไขปัญหามันผู้เสพยาเสพติด

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ลดจำนวนของผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่ โดยนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่ กระบวนการบำบัดรักษาที่มีมาตรฐานและมีความเหมาะสมกับผู้เสพยาเสพติด โดย

1. นำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาทุกระบบให้ได้
จำนวน 220,000 คน โดยจำแนกเป็น

1.1 ระบบสมัครใจ สถานพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข จำนวน
44,800 คน

1.2 กระทรวงมหาดไทย (ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม) จำนวน
57,000 คน

1.3 ระบบบังคับบำบัด กรมคุมประพฤติ จำนวน 100,000 คน

1.4 ระบบต้องโทษ กรมราชทัณฑ์ จำนวน 15,000 คน

1.5 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 3,200 คน

2. พัฒนามาตรฐานกระบวนการคัดกรอง การบำบัดทุกระบบ
ทุกขั้นตอน

จุดเน้นการดำเนินงาน

มุ่งเน้นการดำเนินงานในเชิงคุณภาพ และการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่
กระบวนการบำบัดในระบบสมัครใจเป็นอันดับแรก ตามแนวทางประกาศคณะรักษาความ
สงบแห่งชาติที่ 108/2557 การปรับปรุงมาตรฐานการบำบัดรักษาทุกระบบ

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. การค้นหาผู้เสพยาเสพติด

1.1 ปรับทัศนคติของผู้เสพยาเสพติดเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดให้เป็น
ผลกระทบของการใช้ยาเสพติดในระยะเวลานานจะทำให้เป็นโรคสมองติดยาจำเป็นต้องเข้า
สู่การบำบัดฟื้นฟู

1.2 ปรับทัศนคติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่เห็นว่าการมีบุตรหลานใช้
ยาเสพติดเป็นสิ่งที่น่าอับอายและมักจะปกปิดข้อมูล ให้เข้าใจถึงอาการของโรคสมองติดยา
เสพติด และหลักการปฏิบัติในกรณีบุตรหลานใช้ยาเสพติดและการดูแลภายหลังการ
บำบัดฟื้นฟู โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟู

1.3 ปรับทัศนคติของสถานศึกษาที่เห็นว่าการมีนักเรียนที่ยุ่งเกี่ยวกับ
ยาเสพติดจะทำให้เกิดความเสื่อมเสีย และมักจะปกปิดข้อมูล หรือไม่ดำเนินการต่อปัญหา
หรือไล่ออก จึงต้องรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจและให้โอกาสในกรณีที่นักเรียนติดยาเสพติด
โดยกระทรวงศึกษาธิการ

1.4 ปรับทัศนคติของสถานประกอบการที่มีพนักงานที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อให้เข้าสู่งานบำบัดรักษา หรือหาสาเหตุและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสถานประกอบการ

1.5 รณรงค์ค้นหาผู้เสพผู้ติดในชุมชนโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานประกอบการโดยนายจ้างครอบครัว โดยพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และชักจูงให้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

1.6 การค้นหาผู้เสพผู้ติดโดยการสุ่มตรวจค้นในพื้นที่แพร่ระบาด กลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงเพื่อชักจูงให้ยินยอมเข้ารับการบำบัดรักษา หรือการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2. การคัดกรองผู้เสพผู้ติดยาเสพติด

การนำผู้เสพผู้ติดเข้ารับการบำบัดรักษาแบบสมัครใจสามารถดำเนินการโดยอาศัยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่งานบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศจัดตั้งศูนย์คัดกรองของจังหวัด โดยมีองค์ประกอบซึ่งหัวหน้าศูนย์คัดกรอง ทีมคัดกรองเจ้าหน้าที่ เมื่อพบผู้เสพผู้ติดที่ผลการตรวจปัสสาวะมีสารเสพติด และยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัด ต้องได้รับการคัดกรองเบื้องต้น และต้องแจ้งผลการคัดกรองพร้อมบันทึกข้อมูลกำหนดวันนัดหมาย เพื่อให้ผู้เสพผู้ติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยกำหนดให้ผู้เสพเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้ติดรุนแรง ผู้เสพผู้ติดที่มีโรคแทรกทางกายหรือจิตเวชให้ส่งต่อเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

3. การพัฒนามาตรฐานการบำบัดรักษา

3.1 พัฒนาการคัดกรองเพื่อจำแนกสภาพการเสพติด ประกอบด้วยพัฒนามาตรฐานและศักยภาพบุคลากรด้านการคัดกรอง ด้านการบำบัดฟื้นฟูแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ เนื่องจากผู้เสพเป็นกลุ่มที่ยังมีโอกาส ลดละเลิกจากยาเสพติดได้หากได้รับการปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรมและการติดตามดูแลต่อเนื่องด้วยความเข้าใจและให้โอกาส การพัฒนาเครื่องมือการคัดกรอง แบบประเมินต่าง ๆ การพัฒนากลไกการคัดกรองระดับจังหวัดหรืออำเภอ ศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เพื่อจำแนกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดไปยังสถานบำบัดที่เหมาะสมและเป็นไปตามมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เช่น

การบำบัดรักษาในระบบสมัครใจโดยชุมชนบำบัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ใช้ระยะเวลาที่เหมาะสม การบำบัดโดยสถานพยาบาล หรือการบำบัดโดยสถานพยาบาลเฉพาะทางในกรณีเป็นผู้ที่เกินขีดความสามารถที่ระบบของสถานพยาบาลทั่วไปจะดูแล

3.2 พัฒนามาตรฐานการบำบัดฟื้นฟูให้มีคุณภาพ โดยพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่ายในระบบบังคับบำบัด และการบำบัดฟื้นฟูเพื่อปรับพฤติกรรม ดังนี้ พัฒนาศักยภาพของผู้ให้บริการบำบัดฟื้นฟู บุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด พัฒนาโปรแกรมบำบัดฟื้นฟู ให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เสพยาเสพติด และเน้นความสำเร็จของการบำบัดคือ มีทัศนคติที่จะไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อกลับสู่ชุมชน พัฒนาศูนย์รองรับทั้งในระบบงานสาธารณสุข และระบบงานของกรมคุมประพฤติ โดยพิจารณาจัดหาให้มีการกระจายตัวที่ครอบคลุมสภาพการแพร่ระบาดในแต่ละพื้นที่ พัฒนามาตรฐานการบำบัดผู้เสพยาเสพติดอย่างมีคุณภาพ โดยมอบหมายสาธารณสุขที่จังหวัดในการกำกับมาตรฐานการบำบัดฟื้นฟู และมาตรฐานของสถานที่บำบัด การประเมินเพื่อรองรับเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู การสอบถามข้อมูลเพื่อการติดตามและผู้ประสงค์ได้รับความช่วยเหลือเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมบำบัด และสามารถส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนของการติดตามได้ การนิเทศติดตาม และประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐาน

3.3 พัฒนาระบบข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้มีความสมบูรณ์รองรับ ปฏิบัติการตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 และเพื่อใช้ประโยชน์ในการคัดกรอง ส่งต่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูการติดตาม ดูแลช่วยเหลือให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบการคงอยู่ในระบบการบำบัดฟื้นฟูและจำนวนครั้งที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย สำนักงาน ป.ป.ส.

4. การบำบัดรักษา

4.1 บำบัดรักษาในระบบสมัครใจ ตามระดับความรุนแรงของการเสพยา และการส่งต่อที่มีคุณภาพโดยกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย อย่างเช่น ผู้เสพยาให้บำบัดฟื้นฟูรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้ติดและผู้ติดรุนแรงให้ส่งต่อเข้าบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขหรือกรุงเทพมหานคร

4.2 บำบัดรักษาในระบบบังคับบำบัด โดยกรมคุมประพฤติ

โดยพัฒนากระบวนการตรวจพิสูจน์ โดยการจัดโปรแกรมอบรมให้ความรู้สำหรับผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัว ในระหว่างรอการตรวจพิสูจน์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเบื้องต้น รวมถึงจัดทำโครงการนำร่องการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการฟื้นฟู สำหรับผู้ที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอตรวจพิสูจน์ในลักษณะเช่นเดียวกับโครงการนำร่องที่เรือนจำกลางคลองเปรม บำบัดโดยเน้นการฟื้นฟู แบบควบคุมตัวเป็นหลักและกำกับการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสำรวจความต้องการความช่วยเหลือภายหลังผ่านการฟื้นฟู ตลอดจนเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่สังคม โดยเน้นการป้องกันการกลับไปเสพติดซ้ำ

4.3 บำบัดรักษาในระบบต้องโทษ โดยกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยเพิ่มประสิทธิภาพการบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ และเน้นกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่สังคม รวมทั้งประสานข้อมูลเพื่อการติดตามผลกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม

เป้าหมายยุทธศาสตร์

การติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ และไม่หวนกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำ โดยดำเนินการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ทุกระบบของปี 2557 และ 2558 ให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวน 23,000 คน และดูแลให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมแก่ผู้ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือทุกคน โดยกำหนดเป้าหมายอย่างน้อย 70,000 คน

จุดเน้นการดำเนินงาน

การติดตามผู้ผ่านการบำบัด การช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษาในทุกระบบให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 108/2557

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. การติดตามผู้ผ่านการบำบัด

1.1 พัฒนาระบบการติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษา โดยพัฒนาไกการติดตามในพื้นที่ โดยใช้กลไกกำนันผู้ใหญ่บ้าน และเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนเป็นหลักในการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษา พัฒนาระบบข้อมูลและ

ส่งต่อข้อมูลผู้ผ่านการบำบัดระหว่างสถานบำบัดกับอำเภอหรือหน่วยงาน จัดทำคู่มือสนับสนุนการติดตาม ช่วยเหลือปรับทัศนคติของชุมชนที่มองว่าผู้เสพยาเสพติดจะต้องเป็นคนที่ไม่ดี ควรใช้มาตรการทางกฎหมายที่รุนแรง ดังนั้นจึงควรรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจ และให้โอกาสในกรณีที่คนในชุมชนใช้ยาเสพติด ปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่และฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่เข้าใจถึงธรรมชาติของโรคสมองติดยา และใช้ดุลพินิจภายใต้กรอบกฎหมายอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมถึงดูแลและให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมแก่ผู้ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือในทุกๆ ราย พัฒนาบุคลากรของภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ในการติดตาม ดูแล ผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่มอบกระทรวงสาธารณสุขชี้แจงและฝึกอบรมให้วิทยากร ให้มีจิตวิทยาในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูและเทคนิคให้คำปรึกษาเบื้องต้น กำกับและประเมินผลการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ กลไกในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู จัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูระดับจังหวัดและอำเภอ ทำหน้าที่ในการติดตามดูแล และอาศัยศักยภาพการเป็นผู้นำท้องถิ่นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการเป็นกลไกหลักในการติดตาม เพื่อไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำอีก

2. การช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด

2.1 พัฒนาต่อยอดการติดตามไปสู่การช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษาในด้านต่าง ๆ ตามความจำเป็นของบุคคล เช่น ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การช่วยเหลือด้านอาชีพ การทำงาน การศึกษา ฯลฯ

2.2 ปรับทัศนคติกระตุ้นให้สถานประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบสังคมที่สามารถช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด ซึ่งไม่ควรตั้งข้อปฏิเสธ ควรช่วยเหลือให้มีโอกาสในการทำงานเพื่อคืนคนดีสู่สังคม

2.3 จัดงานระบบข้อมูลผู้ผ่านการบำบัดรักษาจากทุกระบบ และส่งต่อข้อมูลไปยังจังหวัดและอำเภอเพื่อมอบหมายภารกิจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามความเหมาะสมแก่ผู้ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือ

2.4 พัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือโดยการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษา การฝึกอาชีพ การจัดหางานหรือทุนสงเคราะห์ รวมทั้งการ

สนับสนุนให้สถานประกอบการรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเข้าทำงานในสถานประกอบการ

2.5 การประสานงานเชิงรุกระหว่างหน่วยงานติดตามช่วยเหลือกับหน่วยงานที่สามารถประสานหรือให้ความช่วยเหลือได้ เช่น กระทรวงแรงงานในเรื่องการผลักดันเข้าสู่ระบบแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในเรื่องแหล่งเงินทุนช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการเรื่องการศึกษาในแต่ละระบบ กระทรวงยุติธรรมในเรื่องแหล่งทุนและการช่วยเหลือเรื่องงานในโครงการเฉพาะกิจ เป็นต้น

2.6 กำกับและประเมินผลการช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด

เป้าหมาย

1. ควบคุมการลักลอบลำเลียงและนำเข้ายาเสพติด
 - 1.1 ชายแดนจุดตรวจหลัก 69 จุด ใน 41 อำเภอ 16 จังหวัด
 - 1.2 ชายแดนจุดตรวจจรong 121 จุด ใน 51 อำเภอ 19 จังหวัด
 - 1.3 ตอนในจุดตรวจหลัก 63 จุด ใน 61 อำเภอ 43 จังหวัด
 - 1.4 ตอนในจุดตรวจจรong 75 จุด ใน 74 อำเภอ 26 จังหวัด
2. สกัดกั้นการลำเลียงทางขนส่งรถโดยสารประจำทาง 20 จุด ในสถานีรถโดยสารของจังหวัด/อำเภอ ชายแดน และจังหวัดที่เป็นจังหวัดสำคัญของการแพร่ระบาดของยาเสพติด
3. สกัดกั้นการลำเลียงทางรถไฟสายหลักภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
4. สกัดกั้นการขนส่งพัสดุภัณฑ์ของหน่วยงานรับจ้างขนส่งและไปรษณีย์ 20 แห่ง ในจังหวัด/อำเภอ ชายแดน และจังหวัดที่เป็นจังหวัดสำคัญของการแพร่ระบาดของยาเสพติด
5. สกัดกั้นตามท่าอากาศยานนานาชาติ 7 แห่ง
6. เสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน ชุมชนตามแนวชายแดน 1,200 หมู่บ้าน ชุมชน

7. จับกุมผู้กระทำความผิดคดีร้ายสำคัญ ร้อยละ 20 ของคดีที่จับกุมทั้งหมด

8. ร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ต้องหาซึ่งเลขอาชญากรรม ป.ป.ส. มีคำสั่งอนุมัติให้จับกุมในความผิดฐานสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ ต้องได้รับการออกหมายจับโดยศาล

9. ดำเนินการด้านทรัพย์สินตามมาตรการทางกฎหมายต่อผู้ต้องหาคดียาเสพติดร้ายสำคัญทุกราย

10. ลดการผลิตฝิ่นและกัญชาในประเทศ

11. ยุติบทบาทการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดในทุกเรือนจำทุกแห่ง

12. ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกราย

จุดเน้นการดำเนินงาน

เน้นการควบคุม สกัดกั้นยาเสพติด สารตั้งต้น และเคมีภัณฑ์ เข้าสู่ประเทศ ตลอดจนปราบปรามทำลายกลุ่ม เครือข่ายการค้ายาเสพติดในทุกระดับ โดย

1. สืบสวน ปราบปราม ทำลายโครงสร้างวงจรทางการเงิน

และขยายผลกลุ่มเครือข่ายการค้ายาเสพติดในทุกระดับ

2. ยุติพฤติการณ์การค้ายาเสพติดที่มีการสั่งการจากนักค้ายาเสพติด

ในเรือนจำ

3. สืบสวน ปราบปรามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4. ดำเนินการต่อเรื่องร้องเรียนของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

5. สกัดกั้นยาเสพติดชายแดนพื้นที่ภาคเหนือ และพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ

6. ดำเนินมาตรการทางด้านทรัพย์สินเชิงคุณภาพตามประกาศ คสช.

ที่ 116/2557 และขยายมาตรการทางด้านทรัพย์สินไปยังกฎหมายอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

ทั้งกฎหมาย ปง. กฎหมายบังคับโทษปรับ และกฎหมายสรรพากร

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. สกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติด การนำออกเคมีภัณฑ์ และสารตั้งต้น

โดยการบูรณาการหน่วยงานร่วมสกัดกั้นทุกหน่วย เพื่อควบคุมการลักลอบลำเลียง และ

นำเข้ายาเสพติดทางชายแดน จนถึงเส้นทางคมนาคมและระบบขนส่งที่เข้าสู่พื้นที่ตอนใน โดย

1.1 สกัดกั้นและปราบปรามยาเสพติด โดยกองกำลังป้องกันชายแดน

ทั้งทางบก ทางน้ำ ชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง ใช้กองกำลังป้องกันชายแดนทั้งทางบกและ

ทางทะเล โดยกองทัพไทย และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ ฝ่ายปกครอง เพื่อสกัดกั้นการลักลอบนำเข้าและส่งออกยาเสพติด เคมีภัณฑ์ และสารตั้งต้น จัดตั้งชุดปฏิบัติการสกัดกั้นยาเสพติดเพื่อปฏิบัติการลาดตระเวนตามแนวชายแดนที่เป็นพื้นที่นำเข้า และส่งออกยาเสพติด เคมีภัณฑ์ และสารตั้งต้น และอุปกรณ์การผลิตยาเสพติด การจัดตั้งชุดปฏิบัติการข่าวเพื่อสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดและติดตามการเคลื่อนไหวของนักค้ายาเสพติดตามแนวชายแดน

1.2 เสริมสร้างศักยภาพในการสกัดกั้นยาเสพติดด้วยเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัย โดยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของศูนย์อำนวยการสกัดกั้นชายแดนฯ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสนับสนุนเครื่องมือที่ทันสมัย เช่น เครื่องมือเฝ้าตรวจตามแนวชายแดน กล้อง CCTV และบูรณาการการใช้เทคโนโลยี เพื่อการสืบสวนขยายผลในจุดตรวจ จุดสกัดที่มุ่งเน้นพิเศษ

1.3 พัฒนาประสิทธิภาพจุดตรวจจุดสกัดกั้นบริเวณพื้นที่ตอนใน โดยสนับสนุนข้อมูลทางการข่าวอุปกรณ์เทคโนโลยีประจำด่านตรวจ และพัฒนาทักษะบุคลากร

1.4 สกัดกั้นยาเสพติดตามเส้นทางคมนาคมที่เป็นเส้นทางผ่านของการลำเลียงยาเสพติดโดยบูรณาการการตั้งด่านถาวร จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน จุดตรวจจุดสกัดที่อยู่ในเส้นทางคมนาคมสายหลักและสายรอง รวมทั้งการดำเนินการตั้งจุดตรวจโดยปรับเปลี่ยนหัวเวลายตามสถานการณ์และข้อมูลการข่าวที่เหมาะสม

1.5 จัดตั้งชุดสืบสวนขยายผลในระดับกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค และกองทัพอากาศ ในลักษณะชุดเคลื่อนที่เร็ว และมีภารกิจในการสืบสวน ติดตามความเคลื่อนไหว จับกุม ขยายผล และใช้เทคโนโลยีด้านการสืบสวนให้เกิดประสิทธิภาพ

1.6 พัฒนาระบบการควบคุมสกัดกั้นการลักลอบลำเลียงยาเสพติดผ่านระบบการคมนาคมขนส่ง และระบบโลจิสติกส์ (Border Logistics) โดยเฉพาะการสกัดกั้นยาเสพติดที่มาจากการข้ามแดนของบุคคลและยานพาหนะ

1.7 ตรวจสอบการนำเข้ายาเสพติดแฝงกับระบบขนส่งทุกประเภท อาทิ เช่น สถานีขนส่งผู้โดยสารจุดพักรถประจำทาง รวมทั้งมาตรการตรวจสอบการขนส่งพัสดุภัณฑ์ ฯลฯ โดยใช้มาตรการสกัดกั้นยาเสพติดตามสถานีขนส่งรถโดยสารประจำทาง โดยมอบหมายให้ กระทรวงคมนาคม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงาน ป.ป.ส. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบหลัก และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นหน่วย

สนับสนุน นำเทคโนโลยีเครื่อง X-Ray ตรวจสอบสิ่งของและสัมภาระมาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบสิ่งของและสัมภาระต้องสงสัยเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้โดยสารสถานีขนส่งรถโดยสารประจำทาง ผู้โดยสารสถานีรถไฟสายหลัก รวมถึงตรวจสอบการขนส่งพัสดุภัณฑ์ในแต่ละที่ทำการรับ - ส่ง ให้ สำนักงาน ป.ป.ส. เป็นเจ้าภาพหลักในการออกแผนตรวจค้นพัสดุภัณฑ์ทางไปรษณีย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นเจ้าภาพหลักในการออกแผนร่วมกับกองบังคับการตำรวจรถไฟ เพื่อตรวจค้นเส้นทางรถไฟสายหลัก และประสานงานกับตำรวจรถไฟเพื่อสุ่มตรวจในการปราบปรามและป้องปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จัดระบบวิธีการ มาตรการในการตรวจสอบข้อมูลบุคคลที่ชนและลำเลียงยาเสพติดมาที่รถโดยสารประจำทางหรือรถไฟ เพื่อแยกผู้โดยสารที่มีฐานข้อมูลที่เคยจับกุมหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกจากผู้โดยสารทั่วไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบข้อมูลและปฏิบัติการตรวจค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.8 สกัดกั้นยาเสพติด ณ ด่านศุลกากร ท่าอากาศยานนานาชาติ และท่าเรือระหว่างประเทศ โดยเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจค้นการลักลอบนำเข้าและส่งออกยาเสพติด เคมีภัณฑ์สารตั้งต้น ณ ด่านศุลกากร ท่าอากาศยานนานาชาติ และท่าเรือระหว่างประเทศ ประสานงานด้านการข่าวระหว่างประเทศและจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าและส่งออกยาเสพติดระหว่างประเทศ จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อช่วยในการตรวจค้นยาเสพติด ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการซุกซ่อนยาเสพติด และตัวยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ให้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การสกัดกั้นยาเสพติดตามท่าอากาศยานนานาชาติ ให้กรมศุลกากรเป็นเจ้าภาพหลัก โดยให้ดำเนินการภายใต้โครงการ ASEAN Airport Interdiction Task Force (AAITF) เพื่อมุ่งหมายให้มีความร่วมมือด้านการปราบปรามยาเสพติดระหว่างท่าอากาศยานนานาชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน

1.9 เสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน ชุมชนตามแนวชายแดน เพื่อเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่จำนวน 1,200 หมู่บ้าน ชุมชน ใน 86 อำเภอ 28 จังหวัด โดยรณรงค์ปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์ โดยมีกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นผู้รับผิดชอบ จัดตั้งชุดพัฒนาสัมพันธ์มวลชนเพื่อปฏิบัติงานมวลชนชายแดน ปรับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในพื้นที่ มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสร้างกระแสต่อต้านยาเสพติดให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีกลไกคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการสกัดกั้นยาเสพติดอย่างบูรณาการ ทั้งในระดับส่วนกลาง

และระดับภาค และให้เพิ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงาน ปปง. สำนักงาน ป.ป.ท. และกรมสรรพากร เป็นหน่วยงานประสานการเชื่อมต่อการสกัดกั้นยาเสพติดอย่างบูรณาการ

2. สืบสวน ปราบปราม ทำลายโครงสร้างการค้า และกลุ่มเครือข่ายการค้ายาเสพติดในทุกกระดับ โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยตรวจสอบทางการเงิน ดังนี้

2.1 ให้มีการปฏิบัติการในรูปแบบ Task Force มุ่งขยายผลการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 6 และมาตรา 8 ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

2.2 สืบสวน จับกุม และขยายผลไปสู่การทำลายเครือข่ายนักค้ายาเสพติดทุกระดับ

2.3 ตรวจสอบพิสูจน์และวิเคราะห์ตัวยาอย่างบูรณาการ เชื่อมโยงการจับกุมคดีรายสำคัญและการล่าเหยื่อยาเสพติด

2.4 สืบสวนทางการเงินของเครือข่ายนักค้ายาเสพติดรายสำคัญ เพื่อขยายผลเครือข่ายและตัดวงจรทางการเงินของกลุ่มค้ายาเสพติดโดยบูรณาการหน่วยงาน ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ปปง. กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงาน ป.ป.ส. ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมสรรพากร ให้มีการจัดตั้งกลไกแบบบูรณาการทั้งระดับภาค จังหวัดโดยให้จัดตั้งชุดปฏิบัติการสืบสวนทางการเงินในระดับกองบัญชาการระดับภาคและจังหวัด กองบังคับการ ระดับละ 1 ชุด ปฏิบัติการ และกำหนดเป้าหมายสืบสวนปฏิบัติการระดับละ 1 เป้าหมาย

2.5 ปราบปรามนักค้ายาเสพติดในพื้นที่แพร่ระบาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการปราบปรามตามข้อร้องเรียนของประชาชน

2.6 พัฒนาศักยภาพและสร้างบุคลากรให้เพียงพอต่อการสืบสวนเครือข่ายการค้ายาเสพติดในทุกระดับ

3. ตรวจสอบ ยึดอายัดทรัพย์สินเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการทางกฎหมายและมาตรการทางทรัพย์สินต่อผู้ต้องหาเสพติด โดยเฉพาะรายสำคัญ ได้แก่

3.1 ยึดอายัดทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติในเชิงคุณภาพ

3.2 บูรณาการกฎหมาย โดยใช้มาตรการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร เพื่อตรวจสอบกีดกันให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของกลุ่มและเครือข่ายการค้า ยาเสพติด โดยมีการประสานข้อมูลเพื่อการตรวจสอบระหว่างหน่วยงาน ได้แก่สำนักงาน ปปง. กรมสรรพากร สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

3.3 จัดอบรมให้ความรู้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรการทางด้าน ทรัพย์สิน ทั้งในระดับส่วนกลางระดับภาค และระดับจังหวัด

4. พัฒนางานข่าวกรองยาเสพติด สามารถเชื่อมโยงงานการข่าวในทุกมิติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยสำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ดังนี้

4.1 บูรณาการงานการข่าวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ ปราบปรามยาเสพติดเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารภายนอกประเทศและภายในประเทศ

4.2 จัดระบบข้อมูลข่าวสารยาเสพติด ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนฐานเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการทำงาน

4.3 เสริมสร้างความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถในด้านการข่าว ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

5. ดำเนินการกับเรื่องร้องเรียนของประชาชน

5.1 รับเรื่องร้องเรียนของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผ่านทาง สายด่วนสำนักงาน ป.ป.ส. 1386 ตู้ ปณ. 123 อินเทอร์เน็ต ประชาชนแจ้งข่าวด้วยตนเอง และศูนย์ดำรงธรรมของกระทรวงมหาดไทย

5.2 ให้สำนักงาน ป.ป.ส. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตรวจสอบ ข้อมูลบุคคลที่ถูกร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในเบื้องต้น และมอบหมายให้ศูนย์ อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด (ศอ.ปส.จ.) เป็นหน่วยงานบูรณาการ การแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนดังกล่าว

5.3 ปฏิบัติการปิดล้อมตรวจค้นยาเสพติดหมู่บ้าน ชุมชน หรือพื้นที่ เสี่ยง ตามเรื่องร้องเรียนดังกล่าวโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงาน ป.ป.ส. และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.4 ให้ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด (ศอ.ปส.จ.) รายงานผลการปฏิบัติให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ เพื่อดำเนินการในส่วนที่ เกี่ยวข้องต่อไป

6. ควบคุมพื้นที่ผลิตฝิ่นและกัญชาในประเทศ โดยกองทัพบก สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้

6.1 พิสูจน์ทราบพื้นที่ปลูกพืชเสพติดในทุกพื้นที่ที่มีการปลูกพืชกัญชา และพื้นที่ปลูกฝิ่นในพื้นที่สูงทางภาคเหนือ

6.2 ดำเนินการต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำตามกระบวนการ ยุติธรรม

6.3 จัดทำแผนปฏิบัติการและการเปิดปฏิบัติการตัดฟันทำลายพืชเสพติด ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กองทัพภาคที่ 3 สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

6.4 ดำเนินการตามแผนแม่บทและโครงการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่ สูงในประเทศ

7. ยุติบทบาทการค้าและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในทุก เรือธง โดย

7.1 เข้มงวดกวดขันการกระทำผิดในเรือธง เช่น ปิดล้อมตรวจค้น ตรวจปัสสาวะ การป้องปรามเจ้าหน้าที่ โดยมอบหมายให้กรมราชทัณฑ์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก

7.2 คัดแยกนักโทษรายสำคัญที่ยังมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากเรือธงทั่วประเทศ มายังเรือนจำความมั่นคงสูงและวางระบบป้องกันและควบคุม การค้ายาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกรมราชทัณฑ์ กองบัญชาการตำรวจปราบปราม ยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. เป็นผู้รับผิดชอบ

7.3 ปฏิบัติการจับกุมตรวจค้นสิ่งของต้องห้ามและโทรศัพท์มือถือแบบ บูรณาการเพื่อหยุดยั้งไม่ให้มีการส่งการจากในเรือธงทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง โดยให้ศูนย์ อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด (ศอ.ปส.จ.) เป็นผู้รับผิดชอบหลัก

7.4 บูรณาการขยายผลเครือข่ายนักค้ายาเสพติดในเรือธง โดยการ ตั้งชุดขยายผลอย่างถาวรในการสืบสวนเชิงลึกและปฏิบัติการ โดยมอบหมายให้กรมราชทัณฑ์ เป็นผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงาน ป.ป.ส. กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ง. กรมสอบสวนคดีพิเศษ และสำนักงาน ป.ป.ท. เป็นหน่วยงานสนับสนุน

7.5 จัดหาอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการ ดำเนินการในเรือนจำความมั่นคงสูง (Super Max)

8. ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดย

8.1 เน้นดำเนินการตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 112/2557 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2557 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 โดยให้ใช้กลไกคณะกรรมการกั่นกรองข้อมูลหรือข่าวสารการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ และเลขาธิการ ป.ป.ส. เป็นเลขานุการ โดยให้มีหน้าที่หลักในการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กรณีที่มีการกล่าวหาหรือเรียนเป็นที่สงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐคนใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สืบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปล่อยปละละเลยและที่มีพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกจับกุม

8.2 กลไกการรับเรื่องร้องเรียนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมุ่งเน้นช่องทางสายด่วน สำนักงาน ป.ป.ส. 1386 ตู้ ปณ. 123 สายด่วน สำนักงาน ป.ป.ท. 1206 ศูนย์ดำรงธรรมและศูนย์บริการประชาชน 1111

8.3 คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 69/2557 ให้ทุกส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐต้องกำหนดมาตรการหรือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาสิโนทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ และให้หัวหน้าส่วนราชการและหัวหน้าหน่วยงานของรัฐดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อย่างเฉียบขาดและรวดเร็ว

ยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ

เป้าหมายยุทธศาสตร์

แสวงหา เสริมสร้าง และพัฒนาความร่วมมือในการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการสกัดกั้นปราบปรามยาเสพติดจากต่างประเทศที่เข้าสู่ประเทศไทย และยกระดับบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้ประสานงานหลักของการแก้ไขปัญหายาเสพติดในภูมิภาคอาเซียน

จุดเน้นการดำเนินงาน

1. สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเชิงรุกกับประเทศอาเซียน เพื่อยุติบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการค้าและลำเลียงยาเสพติด สารตั้งต้น และเคมีภัณฑ์ระหว่างประเทศ

2. ผลักดันให้มีการยกระดับการปฏิบัติการร่วม ในประเทศสหภาพเมียนมาร์ และ สปป.ลาว เพื่อมุ่งไปสู่การปราบปรามทำลายแหล่งผลิตแหล่งเก็บพักการสกัดกั้นสารตั้งต้นและเคมีภัณฑ์

3. ยกระดับบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้ประสานงานหลักของการแก้ไข ปัญหายาเสพติด ในภูมิภาคอาเซียนและขยายบทบาทสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ให้กับประเทศในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงผ่านกลไก ASEAN-NARCO

4. พัฒนาประสิทธิภาพงานข่าวกรองยาเสพติดนอกประเทศให้สามารถเป็นเครื่องมือกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านยาเสพติด

5. ปฏิบัติตามพันธกรณีข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อลดปัญหายาเสพติด มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. ผลักดันความร่วมมือตามแผนปฏิบัติการด้านยาเสพติดอาเซียน เพื่อพัฒนาประเทศไทยสู่ความเป็นศูนย์กลางความร่วมมืออาเซียนในการควบคุมปัญหายาเสพติด โดย

1.1 พัฒนากลไกบริหารจัดการ ASEAN-NARCO โดยจัดตั้งสำนักงานประสานงานยาเสพติดอาเซียน (ASEAN-NARCO) ให้เป็นศูนย์กลางการประสานการปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการปราบปรามและการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่มประเทศอาเซียนและองค์การระหว่างประเทศ

1.2 พัฒนาความร่วมมือในการควบคุมปัญหายาเสพติด โดยมีความร่วมมือด้านการปราบปรามการผลิตการค้า ความร่วมมือทางการข่าว ความร่วมมือในการสกัดกั้นยาเสพติดสารตั้งต้นและเคมีภัณฑ์ และการตรวจพิสูจน์คุณลักษณะยาเสพติด ความร่วมมือด้านป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ความร่วมมือในโครงการพัฒนาทางเลือกกับประเทศเพื่อนบ้าน การสำรวจพืชเสพติด และการควบคุมพืชเสพติด การพัฒนาความร่วมมือในการผลักดันเชิงนโยบายในการควบคุมปัญหายาเสพติดในระดับภูมิภาคอาเซียน

1.3 พัฒนาความร่วมมือในการผลักดันเชิงนโยบายในการควบคุมปัญหายาเสพติดในระดับภูมิภาคอาเซียน

1.4 พัฒนาศูนย์กลางการด้านความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียน และการเป็นศูนย์กลางความร่วมมืออาเซียนในการควบคุมปัญหายาเสพติด

2. ผลักดัน ความร่วมมือในการปราบปรามการผลิต การค้ายาเสพติด เคมีภัณฑ์และสารตั้งต้น รวมถึงการสร้างความสะดวกคล่องกับทางกฎหมายด้านยาเสพติด และการพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้อง

2.1 ผลักดันให้มีปฏิบัติการทำลายแหล่งผลิต แหล่งพักยาเสพติด โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้ชายแดนไทย ในประเทศสหภาพเมียนมาร์ และ สปป.ลาว

2.2 ผลักดันให้มีการสกัดกั้นยาเสพติด เช่น การตั้งด่านสกัดตาม เส้นทางหลักที่จะนำยาเสพติดเข้าประเทศไทย

2.3 พัฒนาประสิทธิภาพงานข่าวกรองนอกประเทศ เพื่อเสริมการปฏิบัติการให้สำเร็จ สามารถสกัดกั้น จับกุมยาเสพติด

2.4 ส่งเสริมให้มีการสืบสวนทางการเงินบริเวณการค้าชายแดน และริบทรัพย์สินกลุ่มการค้าสำคัญ

2.5 จัดทำโครงการปฏิบัติการร่วมต่าง ๆ ได้แก่ โครงการปฏิบัติการแม่โขงปลอดภัย (Operation Safe Mekong Phase II) โครงการสกัดกั้นยาเสพติดบริเวณท่าอากาศยาน เป็นต้น

2.6 เสริมศักยภาพการปฏิบัติการด้านการปราบปรามยาเสพติด ในเรื่องเสริมศักยภาพด้านชุดปฏิบัติการและปฏิบัติการปราบปรามต่าง ๆ และเสริมศักยภาพ ดำเนินการตรวจพิสูจน์ยาเสพติดทั้งในด้านการอบรมบุคลากร การจัดซื้ออุปกรณ์ในการตรวจพิสูจน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาของการผลิตยาเสพติด จัดทำโครงการเสริมศักยภาพ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเสริมการปราบปราม

2.7 บังคับใช้กฎหมายและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการดำเนินการข่าวกับชนกลุ่มน้อยที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น ติดตามสถานการณ์ และการเคลื่อนไหวของกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในพื้นที่ พังเส็ง แลกเปลี่ยนข้อมูลกับประเทศเพื่อนบ้านเกี่ยวกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในบริเวณชายแดนของประเทศ และร่วมกันแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

3. พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการควบคุม ยาเสพติดระหว่างประเทศ และเน้นการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านยาเสพติด

3.1 เสริมสร้างความไว้วางใจกับนานาประเทศเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดร่วมกัน

3.2 ให้ความร่วมมือตามข้อตกลง พันธกิจ และการพัฒนาข้อตกลง บันเทิงใจความเข้าใจระหว่างประเทศเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในการควบคุม ปัญหายาเสพติดระหว่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริมการแสดงบทบาทนำของไทยในเวที ความร่วมมือระหว่างประเทศ

3.3 ผลักดันเชิงนโยบายและความร่วมมือ เพื่อมุ่งการควบคุมปัญหา ยาเสพติดระหว่างประเทศร่วมกัน

3.4 พัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาความสัมพันธ์และความ ร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติด

4. ประสาน ผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการป้องกัน บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการ

4.1 พัฒนาความร่วมมือและสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการ ป้องกัน เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันที่มีประสิทธิภาพร่วมกับนานาชาติ

4.2 พัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ และการสร้างมาตรฐานการ บำบัดรักษาระหว่างประเทศ

4.3 พัฒนาบุคลากรด้านการป้องกัน และบำบัดรักษาเพื่อสามารถให้ ความร่วมมือกับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผลักดันเพื่อขยายการพัฒนาทางเลือก เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด ระหว่างประเทศอย่างยั่งยืน

5.1 พัฒนากลไกบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการเผยแพร่แนวทางการ พัฒนาทางเลือกของไทย และแนวปฏิบัติสหประชาชาติ

5.2 เผยแพร่แนวปฏิบัติสหประชาชาติด้านการพัฒนาทางเลือกให้กับ นานาชาติที่สนใจ

5.3 พัฒนาบุคลากรด้านการพัฒนาทางเลือก เพื่อสามารถให้ความ ร่วมมือกับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชนในพื้นที่เพาะปลูกพืชเสพติด โดย จัดทำโครงการสนับสนุนในการปลูกพืชทดแทนการปลูกพืชเสพติด เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน

6. บริหารจัดการการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างมีเอกภาพ

6.1 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติด ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2558 – 2562)

6.2 ติดตามผลการดำเนินงานตามแผน

6.3 อำนวยการและการบริหารจัดการคณะอนุกรรมการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติด

6.4 จัดประชุมในระดับพหุภาคีเพื่อให้สนับสนุนความร่วมมือหรือโครงการต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

เป้าหมายยุทธศาสตร์

เพื่อสร้าง ควบคุม และบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมให้เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยให้ทุกจังหวัด กำหนดสถานประกอบการที่เป็นพื้นที่เสี่ยงรอบสถานศึกษา เป็นเป้าหมายในการดำเนินงาน เร่งด่วน

จุดเน้นการดำเนินงาน

1. เสริมสร้างและพัฒนาพื้นที่หรือกิจกรรมที่ส่งผลต่อการสร้าง พฤติกรรมที่ดีหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
2. ทุกจังหวัดมีการควบคุมพื้นที่ ลดเงื่อนไขปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อปัญหา ยาเสพติด
3. สร้างสภาพแวดล้อมผ่านกลไกครอบครัวและสังคม เพื่อควบคุม และ ป้องกันปัญหาเสพติด
4. เน้นการควบคุมพื้นที่เสี่ยงต่อยาเสพติดด้วยการจัดระเบียบสังคม โดย ส่งเสริมการปฏิบัติงานของชุดจัดระเบียบสังคมเพื่อควบคุมพื้นที่เสี่ยงในเขตเมืองอย่าง ต่อเนื่อง

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. ควบคุมพื้นที่เสี่ยง ปัจจัยเสี่ยง เพิ่มพื้นที่เชิงบวก ปัจจัยบวก โดยให้ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 อำนาจการ และบูรณาการระบบปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคี รวมทั้งบริหารข้อมูลพื้นที่เสี่ยงและกลุ่มเสี่ยง
- 1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร องค์ความรู้ และการบริหารจัดการด้านการเฝ้าระวังและควบคุมปัญหาเชิงพื้นที่
- 1.3 ควบคุมพื้นที่และปัจจัยเสี่ยง ด้วยการจัดระเบียบสังคม สถานบริการ สถานบันเทิง หอพัก ที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ บ้านเช่า ร้านเกม อินเทอร์เน็ตและพื้นที่สาธารณะที่เป็นแหล่งมั่วสุมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบสังคม
- 1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างพื้นที่เชิงบวก พื้นที่สร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชน
- 1.5 พัฒนาสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่
- 1.6 ดำเนินการอย่างจริงจังกับสื่อออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหายาเสพติด เช่น Website Facebook Twitter Instagram
2. เพิ่มพื้นที่เชิงบวก ปัจจัยบวก
 - 2.1 สํารวจพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันปัญหายาเสพติด
 - 2.2 ปรับภูมิทัศน์ ปรับสภาพแวดล้อมให้มีความน่าอยู่ สามารถควบคุม ดูแล ตรวจสอบได้ ไม่มีมุมอับสายตา
 - 2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างพื้นที่เชิงบวก พื้นที่สร้างสรรค์ให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน
 - 2.4 ปรับปรุง พัฒนาสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันปัญหายาเสพติด
 - 2.5 สร้าง เสริมปัจจัยบวกเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ยุทธศาสตร์ที่ 7 : การมีส่วนร่วมภาคประชาชน

เป้าหมายยุทธศาสตร์

1. ดำเนินการแก้ไขปัญหและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านชุมชน ที่มีปัญหา ระดับมาก จำนวน 7,976 แห่ง
2. พัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน

3. ขยายหมู่บ้านต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดินใหม่ปี 2558 จำนวน 928 แห่ง

4. สร้างศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับจังหวัดปี 2558 จำนวน 77 แห่ง

5. สร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. สร้างเครือข่ายภาคประชาชนเอาชนะยาเสพติด

จุดเน้นการดำเนินงาน

1. แก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน ชุมชนที่มีปัญหาในระดับมากในทุกมิติแบบองค์รวม

2. พัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืนไปสู่การเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน

3. ยกกระดับและพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินเดิมให้ได้มาตรฐานเชิงคุณภาพ

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน ชุมชน โดยกระทรวงมหาดไทยในพื้นที่ทั่วไป และ กอ.รมน. ในพื้นที่ชายแดน

1.1 วิเคราะห์ สสำรวจ จำแนกสถานะปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชน (81,909 แห่ง) ให้จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำนักงาน ปปส.ภาค กทม. ดำเนินการวิเคราะห์ สสำรวจ จำแนกสถานะปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชน รวมทั้งสำรวจศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้าน ชุมชนจากระดับพื้นที่

1.2 แก้ไขปัญหา เสริมสร้างความเข้มแข็งให้หมู่บ้าน ชุมชนที่มีปัญหา มาก จำนวน 7,976 แห่ง ให้จังหวัดระดับอำเภอ กรุงเทพมหานครระดับเขต มอบหมายชุดปฏิบัติการประจำตำบล และผู้ประสานงานหมู่บ้าน ชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือกรรมการชุมชน และผู้ประสานพลังแผ่นดิน โครงการ 25 ตาลับปรอด ดำเนินการ แก้ไขปัญหายาเสพติด และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน ชุมชนที่มีปัญหาในระดับ มาก จำนวน 7,976 แห่ง ด้วยกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน

ประกอบด้วย สืบสภาพชุมชน ประชุมประชาคม รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ค้นหาผู้เสพ ผู้ติดยา
ใช้มาตรการทางสังคม และดำรงความเข้มแข็ง

1.3 พัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืนให้
กลไกการดำเนินงานตามข้อ 1.2 ดำเนินการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง โดยเน้น
การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเตรียมการไปสู่การคัดเลือกเป็นกองทุนแม่ของแผ่นดิน

1.4 เพิ่มประสิทธิภาพชุดปฏิบัติการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติดให้จังหวัดและอำเภอ กรุงเทพมหานครและเขตเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของชุด
ปฏิบัติการในระดับพื้นที่ เช่น ชุดปฏิบัติการประจำตำบล ผู้ประสานงานหมู่บ้าน ชุมชน
คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือกรรมการชุมชน ผู้ประสานพลังแผ่นดิน โครงการ 25
ตาสัปดาห์ ในการดำเนินงานหมู่บ้าน ชุมชนเข้มแข็ง

2. เสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน

2.1 อำนาจการ/บริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน สำนักงาน
ป.ป.ส. กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการพัฒนา และบูรณาการกลไกทั้งระดับอำนาจการ
และปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน ชุมชน กองทุนแม่ของแผ่นดิน

2.2 ขับเคลื่อนหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยหมู่บ้านที่มีกองทุน
แม่ของแผ่นดินเดิม ให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ กองทุนแม่ของแผ่นดิน
อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และให้สำนักงาน ป.ป.ส. ภาค กทม. กรมการพัฒนาชุมชน จังหวัด
อำเภอ เขต สำนักพัฒนาสังคมเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวพระราชปณิธานกองทุนแม่
ของแผ่นดินด้วยกระบวนการซ่อม สร้าง เสริม หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินสถานะ A B C
ยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ ขยายกองทุนแม่ของแผ่นดินใหม่ (ต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน)
ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ภาค กทม. กรมการพัฒนาชุมชน จังหวัด อำเภอ เขต สำนักพัฒนา
สังคม ดำรงพัฒนาศักยภาพต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดินปี 2557 และสร้าง พัฒนา
หมู่บ้าน ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดินปี 2558 พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน
สำนักงาน ป.ป.ส. กรมการพัฒนาชุมชนจังหวัด อำเภอ สำนักพัฒนาสังคม ดำรงสถานะ
และพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน มี 1,088 แห่ง สร้างศูนย์เรียนรู้
กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับจังหวัด มี 77 แห่ง ต่อยอดบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงตาม
แนวพระราชดำริ

3. สร้างกระบวนการและศักยภาพการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้าน
การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดย

3.1 ชุมชน การศึกษาชุมชน นำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงปัญหา ความต้องการ ผลกระทบและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขพัฒนา ตามสถานะหมู่บ้าน ชุมชน โดยจำแนกพื้นที่เป้าหมายเป็นหมู่บ้าน ชุมชนตามระดับความรุนแรงของปัญหา และหมู่บ้าน ชุมชนชายแดน ใช้หมู่บ้าน ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้าใจ ปัญหา ร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้คนในชุมชนร่วมจัดการ ตนเอง เสริมสร้างทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งที่เป็นระบบคุณค่า ความเชื่อ อุดมการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ปราชญ์ ชาวบ้าน กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสังสรรค์และสร้างสรรค์ เพิ่มขีดความสามารถในการ พัฒนาชุมชนของตนเองโดยยกระดับความรู้ และพัฒนาศักยภาพผู้นำทางการและผู้นำ ธรรมชาติเพื่อเตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับ พื้นที่ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีและเครือข่ายมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างหมู่บ้านชุมชน เข้มแข็ง และกองทุนแม่ของแผ่นดิน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร องค์ความรู้ ข้อมูล และการบริหารจัดการของภาคีที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดระบบ กลไก เข้าไปดำเนินการในหมู่บ้าน ชุมชน ตามความเหมาะสมของพื้นที่

3.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดที่ชัดเจน และบูรณาการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในการกิจด้านยาเสพติดตามสภาพปัญหาในพื้นที่และความต้องการของประชาชน โดยจัดทำกรอบขอบเขต และรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อร่วมกันดำเนินงาน หรือถ่ายโอนงานให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับ ชุมชนและภาคประชาสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินชุมชน

3.3 สถาบันศาสนา เสริมสร้างจิตสำนึกในเรื่องศาสนา (Religion consciousness) ใช้มาตรการทางด้านศาสนาในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้นำศาสนา สอดแทรกประเด็นปัญหายาเสพติดควบคู่ไปกับการสอนหลักศาสนา และมีการสอนจริย ศึกษให้แก่เด็กเยาวชน ประชาชน มีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา จัดกิจกรรมให้คนในทุกศาสนาทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข มีเป้าหมายร่วมกัน มีวิธีที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น

3.4 สื่อมวลชน การส่งเสริมการใช้สื่อสารมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด มีสนับสนุนให้สื่อมวลชนเสนอสื่อที่สร้างสรรค์ชีวิตครอบครัวและชุมชนเสนอความเห็นที่สร้างสรรค์แก่สังคม เผยแพร่สื่อที่มีคุณภาพให้เข้าถึงชุมชนอย่างกว้างขวาง สร้างทัศนคติต่อต้านยาเสพติด การมีเวทีสาธารณะ (Social dialogue) ในทุกประเด็นปัญหาเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอที่ชัดเจนสัมผัสได้ และให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์แก่การตรวจสอบความสุจริตและความโปร่งใสในการใช้อำนาจรัฐของภาคประชาชน เสริมสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อการนำเสนอของสื่อ สื่อทุกแขนงต้องระมัดระวังและรับผิดชอบต่อในการเสนอข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณชน

3.5 สร้างครอบครัวเข้มแข็ง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำแนกประเภทครอบครัวเพื่อกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาเสพติด สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันให้ความคุ้มครองหรือช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีปัญหาหรือกำลังมีปัญหา จัดเตรียมความพร้อมก่อสร้างครอบครัว ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาที่จำเป็นแก่ครอบครัว สนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความรับผิดชอบของคนในครอบครัวและชุมชน สร้างระบบเฝ้าระวังเตือนภัยสำหรับครอบครัวและเด็กกลุ่มเสี่ยงโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างระบบเครือข่ายครอบครัว จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาครอบครัวและชีวิตครอบครัว สร้างหลักประกันความมั่นคงทางสังคมแก่ครอบครัวและชุมชน สร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของครอบครัวบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ อบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการสมดุลงครบถ้วนและเหมาะสมตามวัย มีวินัยในตนเอง เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะชีวิต จัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กในหน่วยงาน สถานประกอบการ และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว สร้างความมั่นคงของครอบครัว สนับสนุน คุณภาพชีวิตของครอบครัว เสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง สร้างภาคประชาชนเข้มแข็ง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จุดเน้นการดำเนินงาน

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการในทุกระดับทั่วประเทศ เพื่อให้สามารถเอาชนะปัญหาเสพติดที่กำหนดให้เป็นวาระเร่งด่วน โดยการจัดโครงสร้างกลไกการบริหารจัดการทุกระดับ
2. พัฒนาระบบแผนงาน งบประมาณ ให้สามารถติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ และประเมินประสิทธิภาพงบประมาณกับผลที่ได้รับ

3. พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานตาม แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

4. เพิ่มความเข้มแข็งให้กับการบูรณาการในระดับพื้นที่ในทุกจังหวัด

5. พัฒนาศักยภาพด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ให้สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจ

6. พัฒนาระบบการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารสนเทศด้านยาเสพติด ให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตาม เฝ้าระวัง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดมาตรการ แนวทางดำเนินงาน

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน

1. ปรับระบบอำนวยการและบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของ กลไก อำนวยการทุกระดับ ทั้งในระดับ ส่วนกลาง - ภาค - จังหวัด - อำเภอ - หมู่บ้าน ชุมชนทั่วประเทศ โดย

1.1 จัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) เป็นกลไกอำนวยการในการแก้ไขปัญหาเสพติดระดับชาติ เพื่อให้เกิดเอกภาพ ในการบริหารจัดการ และสั่งการจากระดับชาติถึงระดับต่าง ๆ

1.2 ให้หน่วยงานในระดับกระทรวงและเทียบเท่าในส่วนกลาง ทุกหน่วย จัดให้มีโครงสร้างศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวง/ หน่วยงาน มีสถานที่และอุปกรณ์สำนักงาน พร้อมกับจัดสรรเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่ง ปฏิบัติงานประจำในศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

1.3 ให้ทุกจังหวัด/กรุงเทพมหานคร อำเภอ/เขต จัดโครงสร้างศูนย์ อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์ปฏิบัติงาน ประจำให้เพียงพอ ต่อการปฏิบัติงานในฐานะกลไกอำนวยการตามสถานการณ์ปัญหาของ แต่ละจังหวัดและอำเภอ มีที่ทำการชัดเจน และมีอุปกรณ์พร้อมปฏิบัติงาน

1.4 จัดระบบกำลังพลที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดทุกหน่วยให้สามารถ รองรับการทำงานด้านยาเสพติด โดยคัดเลือกกำลังพลที่ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดที่มี คุณภาพ เชื่อสตัย มีการขึ้นทะเบียนกำลังพล รวมทั้งมีระบบสร้างขวัญกำลังใจ ฯลฯ เพื่อให้ การขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. พัฒนาระบบแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาล และแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดย

2.1 ให้สำนักงาน ป.ป.ส. เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการ เป้าหมาย แผนงานโครงการและงบประมาณของทุกหน่วยงาน ตามแผนยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยจัดความสมดุลระหว่างการตั้งเป้าหมายเชิง ปริมาณกับเป้าหมายเชิงคุณภาพที่เน้นผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ โดยให้ ความสำคัญกับการตั้งเป้าหมายเชิงผลลัพธ์ให้มากขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการ ควบคุมและลดปัญหายาเสพติด รวมทั้งให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของ จังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น

2.2 ให้สำนักงาน ป.ป.ส.เป็นหน่วยงานหลักในการรวบรวม และ ประมวลแผนปฏิบัติการขอทุกหน่วยงานรายไตรมาสเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน และสามารถกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ให้ทุกหน่วยงานส่วนกลางที่มีรหัสงบประมาณด้านยาเสพติดในปี พ.ศ. 2558 พิจารณาปรับการจัดสรรงบประมาณตามกรอบภารกิจให้สอดคล้องกับ แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดปี 2558

2.4 ให้ทุกหน่วยงานส่วนกลางที่มีรหัสงบประมาณด้านยาเสพติดในปี พ.ศ. 2558 เร่งรัดการจัดสรรและตัดโอนงบประมาณลงสู่พื้นที่ตามระยะเวลาที่สำนัก งบประมาณกำหนด และแจ้งผลดังกล่าวให้สำนักงาน ป.ป.ส.ทราบ

2.5 ให้หน่วยงานในระดับจังหวัดที่ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้น สังกัด บูรณาการแผนงานและงบประมาณกับการจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและไข ปัญหายาเสพติดของจังหวัด

2.6 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรหรือสนับสนุนงบประมาณ ด้านยาเสพติด เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาลและปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ให้กับหน่วยงาน องค์กรด้วยความรวดเร็ว ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

3. พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม รายงานผลการดำเนินงาน และการประเมินผล

3.1 ให้มีการพัฒนาระบบการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อให้สามารถกำกับ ติดตามการดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว โดยใน แต่ละหน่วยงานให้มีการมอบหมายบทบาทภารกิจผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะ

3.2 จัดให้มีกลไกการบริหารแผนงานและงบประมาณและการกำกับ ติดตามในระดับกระทรวง/หน่วยงาน ภาค จังหวัดและอำเภอ โดยจัดตั้งอนุกรรมการ บริหารแผนงานและงบประมาณป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อเป็นกลไกในการ

บริหารแผนงาน งบประมาณ และติดตามการใช้จ่ายงบประมาณด้านการป้องกันและแก้ไข
 ภัยพิบัติ จัดตั้งอนุกรรมการกำกับติดตามผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข
 ภัยพิบัติเพื่อเป็นกลไกในการกำกับติดตามการดำเนินงานและการปฏิบัติงานการ
 แก้ไขภัยพิบัติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ให้ทุกหน่วยงานมอบหมายผู้ตรวจราชการกระทรวง/หน่วยงาน
 เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการกำกับติดตามการดำเนินงานของหน่วยงาน

3.4 ให้ทุกหน่วยงานรายงานผลการดำเนินงาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิง
 คุณภาพเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการทำงานทุกไตรมาส โดยให้สำนักงาน ป.ป.ส.เป็น
 ผู้รับผิดชอบในการรวบรวม วิเคราะห์และประเมินผลนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

3.5 จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การ
 ป้องกันและแก้ไขภัยพิบัติทุกไตรมาส ทั้งการประเมินผลภายในโดยหน่วยงาน และ
 การประเมินผลภายนอกโดยสถาบันวิชาการ

4. พัฒนาระบบวิชาการ ระบบข้อมูล และระบบเฝ้าระวังภัยพิบัติ

4.1 พัฒนาระบบข้อมูลภัยพิบัติในระดับจังหวัดและอำเภอ

4.2 พัฒนาระบบข้อมูลภัยพิบัติ และห้องปฏิบัติการข้อมูล (War Room)
 ในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง ยกกระดับข้อมูลการข่าว เพื่อกำกับติดตามการเคลื่อนการ
 ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขภัยพิบัติ

4.3 จัดระบบเฝ้าระวังภัยพิบัติให้ครอบคลุมพื้นที่
 กลุ่มเป้าหมาย และตัวภัยพิบัติ โดยจัดให้มีการประชุมโต๊ะข่าวภัยพิบัติเป็นประจำทุกเดือน
 และแจ้งเตือนหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ให้เร่งดำเนินการ

4.4 พัฒนาระบบข้อมูลวิชาการ โดรนเครือข่ายสถาบันวิชาการ เพื่อ
 ประกอบการกำหนดนโยบายมาตรการ ทั้งในระดับส่วนกลาง ภาค และจังหวัด และจัดให้มี
 การดำเนินการสรุปบทเรียน องค์ความรู้ การดำเนินงานที่โดดเด่นในพื้นที่ในแต่ละ
 มาตรการ เพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ประโยชน์

5. พัฒนาระบบการสนับสนุน

5.1 พัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติ
 ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจ บทบาท หน้าที่ และสถานการณ์ภัยพิบัติ

5.2 จัดให้มีระบบการให้ขวัญกำลังใจ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่
 ผู้ปฏิบัติงาน

5.3 พัฒนา ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้เอื้อต่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

6. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่แบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการแผนงาน งบประมาณ การติดตาม และการประเมินผล เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมระหว่างปี พ.ศ. 2558–2562 ในระดับจังหวัดนำร่อง 10 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (เขตลาดพร้าว) สมุทรปราการ สระแก้ว ยโสธร มุกดาหาร เชียงราย พิชญ์โลก นครปฐม นครศรีธรรมราช และสตูล

บริบทพื้นที่อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

อำเภอนาหว้า เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด ห่างจากจังหวัดนครพนม 96 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสกลนคร 58 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 288,488 ตารางกิโลเมตร หรือ 204,375 ไร่ มีทั้งหมด 6 ตำบล 69 หมู่บ้าน ประชากร 51,1207 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และหัตถกรรม มีธนาคาร 3 แห่ง ร้านทอง 2 แห่ง โรงเรียน 29 โรง วิทยาลัย 1 แห่ง วัด 44 วัด โรงแรม 2 แห่ง ปั๊มน้ำมันหัวจ่าย 14 ปั๊ม ร้านคาราโอเกะ 19 ร้าน ร้านเกม 9 ร้าน สถานที่ท่องเที่ยว วัดธาตุประสิทธิ์ และบ้านท่าเรือ อำเภอนาหว้ามีเขตการปกครอง ดังนี้

ตำบลนาหว้า	15 หมู่บ้าน
ตำบลนางัว	13 หมู่บ้าน
ตำบลนาคุณใหญ่	7 หมู่บ้าน
ตำบลนาท่าเรือ	8 หมู่บ้าน
ตำบลนาบ้านเสียว	10 หมู่บ้าน
ตำบลนาเหล่าพัฒนา	15 หมู่บ้าน

มีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออกติดต่อกับ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภออากาศอำนวย และอำเภอพรรณานิคม

จังหวัดสกลนคร ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 พื้นที่อำเภอนาหว้า

ที่มา : (ข้อมูลท้องถิ่นงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรนาหว้า, 2559)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นภดล กรรณิกา และคณะ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินประสิทธิภาพ ผลรวมแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล (เมษายน - กันยายน 2552) ในพื้นที่ 27 จังหวัด โดยสำรวจประชาชนที่มีอายุ 18 - 60 ปี จำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,524 ตัวอย่าง ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย 1 - 17 ตุลาคม 2552 พบว่า ความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดโดยภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจเมื่อปี 2550 และพบว่าร้อยละ 76.4 ระบุว่า สามารถหาซื้อยาเสพติดได้ในหมู่บ้าน/ชุมชนของตน การรับรู้ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน พบว่าประชาชนมากกว่า ครึ่ง รับรู้ข่าวสารการดำเนินโครงการ และร้อยละ 80 รับข่าวสารทางโทรทัศน์ ร้อยละ 44.2

เห็นว่า การดำเนินงานอยู่ในลักษณะที่ดีเหมือนเดิม - เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ 75.5 มีความเชื่อมั่นในโครงการระดับปานกลาง - มากที่สุด และพบว่าร้อยละ 77.0 มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง - มากที่สุด ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ ร้อยละ 78.5 ระบุการแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงมีอยู่/ปราบไม่หมด ร้อยละ 73.0 เจ้าหน้าที่ทำงานไม่เต็มที่/ไม่จริงจัง/ไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ 68.2 ประชาชนยังไม่รับรู้ข้อมูลข่าวสารการรณรงค์อย่างทั่วถึง

สุรีย์ บุญญาอนุพงศ์และคณะ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น วัตถุประสงค์ ศึกษาและถอดบทเรียนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน พัฒนารูปแบบและกระบวนการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในชุมชน ผลการศึกษาและถอดบทเรียนสรุปได้ดังนี้ 1) บริบทชุมชนมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและระดับความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 2) รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การประสานกันทุกภาคส่วนในชุมชน 3) กลไกดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในชุมชนจะเกิดขึ้นได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ณรงค์ หมิ่นนภัย (2552) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของเยาวชนในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของเยาวชนในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า สภาพครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีฐานะพอกินพอใช้ บิดามารดาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีการว่ากล่าวตักเตือนเยาวชนอยู่เสมอถึงโทษของการใช้สารเสพติด ให้ความรักความอบอุ่นและเอาใจใส่เลี้ยงดูอย่างสบายตามใจทุกอย่าง เยาวชนมีความพึงพอใจต่อสภาพครอบครัวของตนเองอย่างมาก สรุปว่า ถึงแม้เยาวชนจะมีความพึงพอใจต่อครอบครัวแต่ก็ยังตัดสินใจใช้ยาเสพติด แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้สารเสพติด ของเยาวชนแต่อย่างใด เยาวชนจะมีความรักความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนอย่างมาก จะมีการพบปะสังสรรค์กันบ่อยครั้ง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันใน

เพื่อนกลุ่มเดียวกัน จะชอบเที่ยวกลางคืน สูบบุหรี่ดื่มสุราและชักชวนกันใช้สารเสพติด ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้เยาวชนมีการใช้สารเสพติด เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สภาพทัศนคติเกี่ยวกับสารเสพติดของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างทราบถึงโทษของการใช้สารเสพติดเป็นอย่างดี แต่เยาวชนเหล่านี้ก็ยังตัดสินใจใช้สารเสพติดเพราะอยากลอง เพื่อนชักชวน และประเภทสารเสพติดที่เยาวชนกลุ่มตัวอย่างนิยมใช้มากที่สุดได้แก่ ยาบ้า

เลอศักดิ์ ดิณสุวรรณ (2553) ได้ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดในระดับปานกลางมากที่สุด พบร้อยละ 70.4 รองลงมาคือพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดในระดับสูง พบร้อยละ 16.3 และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดในระดับต่ำพบน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 13.3 และยังพบอีกว่า อายุ ลำดับการเกิด สถานภาพของครอบครัว ลักษณะการพักอาศัย การอบรมเลี้ยงดูและทัศนคติที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ศุภร ชินะเกตุ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยทำการศึกษานักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมป้องกันยาเสพติดโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยส่วนบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการควบคุมตนเองด้านทักษะชีวิต และด้านการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด 3) ปัจจัยด้านครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านดังนี้ ด้านการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและด้านสัมพันธภาพในครอบครัว 4) ปัจจัยด้านสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านดังนี้ ด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสถานศึกษา ด้านการรับรู้ข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติด และด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน 5) นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่มีเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 6) การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสถานศึกษา การควบคุมตนเอง ทักษะชีวิต และการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมป้องกันการป้องกันยาเสพติดได้ร้อยละ 32.8

มานพ คณะโต (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สถานการณ์การแพร่ระบาดของไอซ์ วัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงเป้าหมาย(ผู้เสพ/ผู้ติด)ยาไอซ์ พฤติกรรมการเสพรูปแบบการเสพยา การเข้าถึงยาไอซ์ แนวโน้มของประชากรที่จะเป็นผู้เสพในอนาคต ผลการศึกษาพบว่า จากการประมาณการผู้เสพยาไอซ์ทั่วประเทศ โดยสัดส่วนเพศหญิงและเพศชายใกล้เคียงกัน อายุเฉลี่ย 27 ปี อายุต่ำสุด 17 ปี กวาร์้อยละ 70 ทำงานประจำมีรายได้แน่นอนมีฐานะดี มีพฤติกรรมการรวมกลุ่ม เคยใช้ยาบ้า เมื่อพิจารณาปัจจัยที่นำไปสู่การใช้ยาไอซ์มีเยาวชนใช้ยาบ้า ร้อยละ 0.2 (ใช้ยาอีอีกร้อยละ 0.1) ร้อยละ 15 เป็นผู้หลากหลายทางเพศ ประมาณ 2 ใน 3 ชอบความทันสมัย มีประสบการณ์เกี่ยวกับการขายยาเสพติดร้อยละ 5 ประมาณ 1 ใน 3 มีพฤติกรรมฟุ้งเฟ้อ และร้อยละ 40 ชอบเที่ยวสถานบันเทิง ความเสี่ยงและโอกาสที่เยาวชน จะเข้าไปใช้ยาไอซ์จากปัจจัยข้างต้นพบว่า มีเยาวชนที่มีความเสี่ยงสูงร้อยละ 16 ส่วนที่เสี่ยงปานกลางและเสี่ยงต่ำ อยู่ในระดับที่เท่า ๆ กัน ส่วนที่ไม่มีความเสี่ยงเลยมีอยู่เพียงร้อยละ 12 เท่านั้น

กนิษฐา ไทยกล้าและคณะ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สถานการณ์ปัญหาเสพติด การแพร่ระบาดและผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูน วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ ยาเสพติด การแพร่ระบาด รูปแบบการใช้และการได้มา ศึกษาช่องทาง โอกาสการเข้าไปเกี่ยวข้อง ความคาดหวังเกี่ยวกับยาเสพติด และผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูน จากผลการศึกษา มีความเป็นไปได้ในการป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดและลดปัญหาหรือแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดและการได้รับอันตรายจากสารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน 2 ประการ คือ 1) การให้ความรู้การออกฤทธิ์ ผลกระทบต่อสุขภาพและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด โดยชี้ให้เยาวชนได้เกิดการรับรู้ตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายที่ตามมาจากการใช้สารเสพติดแต่ละชนิด อาการต่าง ๆ ที่แสดงออกมาในขณะที่เสพและหลังจากที่หมดฤทธิ์ยา ในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชนในและนอกสถานศึกษา เยาวชนที่กระทำผิดต่าง ๆ ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย พบเห็นได้บ่อยและเข้าถึงในระดับที่เยาวชนยากที่จะเล่าให้เพื่อนฟัง จัดเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยลดทอนปัญหาการใช้สารเสพติดในเยาวชนลงได้ 2) การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเด็กและเยาวชน ในชุมชนและสถานศึกษา การที่เยาวชนมีอาการที่บ่งบอกว่าจะได้รับอันตรายจากการมีพฤติกรรมการเสพยาเสพติด การให้ภาคประชาชน ชุมชนสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เข้าใจกระบวนการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ขั้นตอนการดูแล

บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างง่ายที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานการบำบัดต่อไป

ชนิษฐา เดชพันธ์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของเยาวชนต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและเพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของเยาวชนต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว มีความคิดเห็นต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี มาจากสาเหตุด้านพฤติกรรมกรรมกรเสพยาเสพติดมากที่สุด ส่วนระดับความคิดเห็นที่น้อยที่สุด คือ ด้านสาเหตุที่ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชน และเมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พบว่าเยาวชนในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ที่มีเพศ อายุ และการศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัจฉราพร สี่หิรัญวงศ์ (2555) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในทางที่ผิดและติดสารของผู้เข้ารับการ ตรวจพิสูจน์ในระบบบังคับบำบัด เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบย้อนหลัง กลุ่มตัวอย่าง คือผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ ในระบบบังคับบำบัด จำนวน 319 ราย สุ่มจากข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ในหน่วยงานของกรมคุมประพฤติ 9 หน่วยงานจาก 15 หน่วยงาน ตัวแปรอิสระ 11 ตัวและตัวแปรตามพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในทางที่ผิดและติดสารได้จากข้อมูลการตอบแบบสัมภาษณ์การตรวจพิสูจน์ด้านสังคมที่มีการบันทึกไว้ในปี พ.ศ.2551 – 2552 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ binary logistic regression ผลการศึกษาพบว่า ประวัติการบำบัดรักษา สามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในทางที่ผิดและติดสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้สูงที่สุด เป็น 12.6 เท่าของคนที่ไม่เคยรับการรักษา (OR, 12.6; 95% CI, 1.62 – 98.33) รองลงมาได้แก่ การจำหน่ายยาเสพติด ประวัติการถูกจับกุม การอาศัยอยู่ในแหล่งยาเสพติด และ การถูกเพื่อนชักชวน เป็นปัจจัยทำนายพฤติกรรมการใช้ สารเสพติดในทางที่ผิดและติดสารได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < .05 เป็น 3.9 (95% CI, 1.56 – 9.56), 3.3 (95% CI,

1.87 – 5.91), 2.3 (95% CI, 1.32 – 4.17) และ 1.8 เท่า (95% CI, 1.02 – 3.19) ของคนที่ไม่เคยจำหน่ายยาเสพติด คนที่ไม่เคยถูกจับกุม คนที่ไม่อยู่ในแหล่งยาเสพติด และ คนที่ไม่เคยถูกเพื่อนชักชวน ตามลำดับ

นาวิ สกลวงศ์ธนาและคณะ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันปัญหา ยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน : ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กและเยาวชน 2) วิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านยาเสพติดของประเทศไทย 3) ปรับปรุงการกำหนดนโยบายและเสนอแนะแนวทางการสร้างรูปแบบ “ภูมิคุ้มกัน” โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยเฉพาะมิติของการป้องกันในรูปแบบของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และวัด โดยมีระยะเวลาในการศึกษา 5 เดือน ในรูปแบบการวิจัยคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยของไทยและต่างประเทศประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยเริ่มใช้ยาเสพติดในช่วงอายุที่น้อยลงและพบในเด็กต่ำกว่า 15 ปี มากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกัน ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การมีตัวแบบที่ดี การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน การดำเนินชีวิตด้วยสติตามแนวพุทธศาสนาความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีเพื่อนที่เพื่อทำกิจกรรมเชิงบวก การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากชุมชน และชุมชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 4 ข้อ ดังนี้ 1) รัฐควรกระตุ้นให้ภาคสังคมรับรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น 2) ให้มีองค์การทางสังคมทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง 3) การป้องกันควรมุ่งไปที่ช่วงก่อนการเริ่มเสพ และ 4) ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลัก ได้แก่ ครอบครัว

ไพสินพจน บุนรอด (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนคดียาเสพติดในจังหวัดภาคเหนือตอนบนไม่ให้เกิดซ้ำ วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีแนวทางด้านกฎหมายการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อโอกาสใช้ชีวิตที่ดีในสังคมไม่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีองค์กรช่วยเหลือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีช่วงอายุระหว่าง 16 – 20 ปี

มีสถานภาพโสด สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมต้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุที่ออกมาจากการติดยาเสพติด เป็นบุตรคนเดียว บิดามารดาอยู่ด้วยกัน บิดามารดาประกอบอาชีพทำไร่นาสวน มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ผลการศึกษาสาเหตุ พบว่า การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชน มีสาเหตุจากปัจจัยที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรก เกิดขึ้นจากตัวของเด็กและเยาวชนดังกล่าวเอง ที่สนใจติดยาเสพติดในด้านบวก และเมื่อเสพเป็นประจำส่งผลให้เกิดการติดยา ประการที่สอง คือ เสพยาเสพติดเพราะสิ่งแวดล้อม หากจะมองถึงสาเหตุที่เสพยาเสพติดในเชิงลึกแล้ว พบว่า เด็กและเยาวชนดังกล่าวอยู่ในวัยที่อยากรู้ อยากรลอง การติดเพื่อน การเสพยาเสพติดในครั้งที่สองมีความซับซ้อน เด็กและเยาวชนดังกล่าวได้รับการประทับตราจากสังคมว่ามีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย จึงต้องกลับไปหาเพื่อนในกลุ่มเดิมซึ่งพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงสูงย่อมจะได้รับการชักชวนให้เสพยาเสพติดอีกครั้ง

ผลการศึกษาแนวทาง ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหลัง การฝึกอบรมและฟื้นฟูในการพัฒนาเด็กและเยาวชน พบว่า ด้วยระบบบังคับ บำบัด ก็พบว่ามีความผิดที่เพิ่มขึ้นแต่ข้อจำกัดของกระบวนการ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถกลับสู่สังคมปกติได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการเลี้ยงดู หรือควบคุม มีโอกาสกลับไปกระทำผิดซ้ำสูงจัดเป็นช่องว่างของระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากมีหน่วยงาน สำหรับดำเนินกระบวนการควบคุม ดูแลอีกกระยะหนึ่ง ค่อย ๆ ให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวได้รับการปรับสภาพเข้ากับสังคมปกติอย่างช้า ๆ เตรียมความพร้อมทั้งในด้านวิชาการและสายอาชีพให้ มีที่พักอาศัยที่ปราศจากซึ่งยาเสพติดและสิ่งเร้าต่าง ๆ มีที่ปรึกษาทั้งด้านสุขภาพ และสุขภาพจิต ตลอดจนการจัดหางานที่ดีให้ เด็กและเยาวชนดังกล่าวย่อมมีความพร้อมและกำลังใจในการที่จะกลับเป็นคนดีของสังคม แนวคิดดังกล่าวคือ การจัดทำบ้านกึ่งวิถี (Half Way House) สำหรับเด็กและเยาวชน

พิทยา ศิริรักษ์และคณะ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ การป้องกันการติดยาเสพติดของเยาวชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการติดยาเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษา เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนด ยุทธศาสตร์การป้องกันการติดยาเสพติดของเยาวชนที่เป็นไปตามหลักกรรมภิบาล จากการวิจัย พบว่า แนวทางการป้องกันการติดยาเสพติด มีแนวคิดหลักที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

เพื่อป้องกันการติดสารเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม ความล้มเหลวในการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐเนื่องจากโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ บุคลากรในสถานศึกษา ละเอียดบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติตามนโยบาย เนื่องจากภาระการทำงานที่สูงและขาดความเป็นรูปธรรม อิทธิพลจากเพื่อนและเครือข่ายยาเสพติด และที่สำคัญคือ การไม่ได้รับความร่วมมือจากเยาวชนในสถานศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และทักษะในการปฏิเสธยาเสพติดให้แก่เยาวชน เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นไม่น่าสนใจ ไม่สามารถรองรับจำนวนเยาวชนในสถานศึกษาในการกำหนดแนวทางที่เหมาะสม จึงมีความจำเป็นจะต้องปรับมีการปรับเปลี่ยนนโยบายยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักให้เน้นในเรื่อง “การป้องกัน” และเนื่องจากพลวัตของสังคมกระทรวงศึกษาจึงต้องจัดให้มีศูนย์ข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานในสังคมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องทั้ง สายสามัญและอาชีวศึกษา ในระดับประถมและมัธยม เพื่อติดตามผลสัมฤทธิ์จากนโยบายที่มีต่อเยาวชนในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างภูมิคุ้มกันและทักษะในการปฏิเสธยาเสพติด การมีส่วนร่วมของสังคม การบำบัดและฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดสารเสพติด

ชวลิต กงเพชร (2557) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของกลุ่มนักเรียนหญิงในจังหวัดกาฬสินธุ์ 243 ราย รูปแบบการศึกษาการศึกษาเชิงคุณภาพ (ive Study Qualitat) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indebt Interview) โดยเลือกวิธีการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball sampling) โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อที่จะหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติด รวมถึงพฤติกรรม และแบบแผนการเข้าถึงสารเสพติดในกลุ่มนักศึกษาหญิง ผลการศึกษาของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติด (แรงจูงใจ) สามารถแบ่งแรงจูงใจออกเป็น กลุ่ม ๆ ได้ทั้งหมด 3 กลุ่ม ดังนี้คือ ปัจจัยหลัก (ความอยากรู้อยากลอง เพื่อน พี่น้อง แฟน และความเชื่อผิด ๆ) ปัจจัยเสริม (การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เที่ยวสถานบันเทิง) และปัจจัยเอื้อ (ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ดาราใช้) โดยแต่ละปัจจัยหนุนเสริมทำให้เกิดนักเสพหน้าใหม่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสำรวจการประเมินแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี พ.ศ. 2558 วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในภาพรวมที่เกิดขึ้น เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนตามแนวทางการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไข

ปัญหาสุขภาพเสพติดปี 2558 และเพื่อสำรวจความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัญหาและการแพร่ระบาดของยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างประมาณ 1 ใน 3 ระบุมีการจำหน่ายและเสพยาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชน ซึ่งเคยพบเห็นการจำหน่ายและเสพยาเสพติดนาน ๆ ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่น เยาวชน อายุ 18 – 25 ปี ที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านชุมชนเอง และสถานการณ์การจำหน่ายและเสพยาเสพติดในหมู่บ้าน ชุมชนยังเท่าเดิม เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ที่น่าพิจารณาคือ กลุ่มตัวอย่างกว่า 2 ใน 3 ระบุว่าไม่มีปัญหาและไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชนที่พักอาศัย และยังคงมองว่าสถานการณ์เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาก็ยังเท่าเดิม

ความพึงพอใจของประชาชนต่อแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างมากถึงมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.54 หรือเมื่อพิจารณาเป็นค่าร้อยละ พบว่า ร้อยละ 80.01 พพอใจในภาพรวม โดยเป็นพอใจปานกลาง ร้อยละ 27.48 พพอใจค่อนข้างมากถึงมาก ร้อยละ 37.97 และพอใจมากที่สุด ร้อยละ 14.56 ตามลำดับ ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานของภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างมากถึงมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.68 หรือเมื่อพิจารณาเป็นค่าร้อยละ พบว่า ร้อยละ 79.26 มีความเชื่อมั่นในภาพรวม โดยเป็นเชื่อมั่นปานกลาง ร้อยละ 23.49 เชื่อค่อนข้างมากถึงมาก ร้อยละ 47.71 และเชื่อมั่นมากที่สุด ร้อยละ 8.06 ตามลำดับ

ศิริลักษณ์ ปัญญา (2558) ศึกษาปัจจัยเสี่ยงของการกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำของผู้รับการบำบัดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำของผู้รับการบำบัดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง คือ 1) ผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในจังหวัดของเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีการติดยาซ้ำตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปและอยู่ระหว่างการบำบัด จำนวน 25 ราย 2) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือบุคคลใกล้ชิดในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ติดยาเสพติดซ้ำ จำนวน 14 ราย ดำเนินการเก็บข้อมูลใน

ระหว่างเดือน พฤษภาคม – มิถุนายน 2560 เครื่องมือที่ใช้ คือการเก็บข้อมูลใช้แบบ สัมภาษณ์ที่มีประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-depth interview) แล้วเก็บข้อมูลจาก แพ้มัประวัตผู้รับการบำบัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในการทำกลุ่ม กิจกรรมบำบัดและการสังเกตพฤติกรรมโดยการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดกลุ่มข้อมูลและประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำแบ่ง ออกเป็น 3 ปัจจัยสำคัญด้วยกันคือ ปัจจัยหลักคือด้านบุคคล ปัจจัยที่รองลงมาคือด้าน ครอบครัว ปัจจัยต่อมาคือด้านสังคม ดังนั้นจะป้องกันปัญหาการกลับมาเสพยาซ้ำนั้นต้องเริ่ม แก่ที่ตัวบุคคลเป็นอันดับแรกโดยสร้างความตระหนักและเจตคติเชิงลบต่อยาเสพติดและ ควรเสริมสร้างสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถควบคุมตนเอง ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่าง บุคคลอีกทั้งช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวและขอโอกาสต่อสังคม สังคมต้องให้ โอกาสผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้เข้าทำงาน โดยทั้งนี้ควรมี นโยบายสนับสนุนให้มีการทำวิจัยจากงานประจำ(Routine to Research)

สุทธิชัย ศิรินวล (2558) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสพยาบ้าซ้ำ ของผู้ผ่านการบำบัด การวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเสพยาบ้าซ้ำในกลุ่มผู้ผ่านการบำบัด กลุ่มตัวอย่างคือผู้ผ่านการบำบัด จำนวน 221 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย (ร้อยละ 71.04) มีอายุระหว่าง 14 – 61 ปี อายุเฉลี่ย 28.12 ปี มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 61.08) กำลังศึกษา อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 61.54) มีอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 52.48) อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา (ร้อยละ 55.66) ครอบครัวยอมรับและช่วยเหลือ (ร้อยละ 87.78) เข้ารับการบำบัดด้วย Matrix Program มากที่สุด (ร้อยละ 49.32) บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้ามากที่สุดได้แก่ เพื่อนสนิท (ร้อยละ 50.68) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสพยาบ้าซ้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วย ปัจจัยเสี่ยง 1 ปัจจัยได้แก่ ระดับ การศึกษา (OR = 5.49, $p < 0.01$) และปัจจัยป้องกัน 3 ปัจจัย ได้แก่ ความตั้งใจในการเลิกเสพยาบ้าซ้ำ (OR = 0.88, $p = 0.03$) ความสามารถในการเผชิญปัญหา (OR=0.83, $p < 0.001$) และแรงจูงใจในการเลิกเสพยาบ้า (OR = 0.85, $p < 0.001$) โดยปัจจัยทั้ง 4 พยากรณ์การเสพยาบ้าซ้ำของกลุ่มผู้ผ่านการบำบัดได้ ร้อยละ 74.50

วรารภรณ์ มั่งคั่ง (2558) ศึกษา ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยครอบครัวต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย วัยรุ่นเพศชาย อายุระหว่าง 15 - 19 ปี ที่มีประวัติการใช้ยาเสพติดที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง จำนวน 124 คน กลุ่มตัวอย่างได้รับการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของวัยรุ่นชาย การทำหน้าที่ยังครอบครัวความสัมพันธ์ในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว ความขัดแย้งในครอบครัว และการใช้ยาเสพติด โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและสถิติถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเริ่มใช้ยาเสพติดเมื่ออายุ 15 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.90 รองลงมา อายุ 14 ปี ร้อยละ 25.00 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ยาบ้า ร้อยละ 86.30 รองลงมาคือยาไอซ์ ร้อยละ 63.7 ส่วนใหญ่ใช้ยาเสพติดมากกว่า 1 ชนิด ร้อยละ 73.39 สาเหตุของการใช้ยาเสพติด คือ อยากรลอง ร้อยละ 77.40 เพื่อนชักชวน ร้อยละ 54.80 ปัจจัยความขัดแย้งในครอบครัวมีอิทธิพลและสามารถทำนายการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 13.30 ($p < .05$) ดังนั้นบุคลากรทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นชายควรตระหนักถึงการประเมินความขัดแย้งในครอบครัวและพัฒนา รูปแบบ/ กิจกรรม วิธีการเพื่อลดความขัดแย้งนี้ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย

อัญชลี โตเอี่ยม (2558) ได้ศึกษา ปัจจัยทำนายการเสพแอมเฟตามีนของเยาวชนในชุมชนแออัด การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนาย การเสพแอมเฟตามีนของเยาวชนในชุมชนแออัด โดยใช้กรอบแนวคิดรูปแบบระบบของนิวมาน กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนที่อาศัยในชุมชนหัวรถจักรตึกแดง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร จำนวน 193 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบมีระบบ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ชนิดตอบเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติไคสแควร์เพียร์สัน และสถิติวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเชิงพหุแบบมีขั้นตอน

ผลการศึกษา พบว่าเยาวชนมีการเสพแอมเฟตามีน ร้อยละ 15 ในการหาความสัมพันธ์ พบว่า เพศ การเห็นคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพในครอบครัว ทักษะคิดต่อการเสพแอมเฟตามีน การมีพฤติกรรมเสี่ยง การใช้ยาเสพติดในครอบครัว การเสพแอมเฟตามีนในกลุ่มเพื่อน และพัฒนากิจวัตรรุ่น มีความสัมพันธ์กับการเสพแอมเฟตามีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$) และผลการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเชิงพหุ พบว่า เพศชาย มีทักษะคิดต่อการเสพแอมเฟตามีนเชิงบวกและเป็นกลาง การมีพฤติกรรมเสี่ยง และการคบเพื่อนที่เสพแอมเฟตามีน สามารถร่วมทำนายการเสพแอมเฟตามีนได้ร้อยละ 89.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การป้องกันการเสพแอมเฟตามีนของเยาวชน ในชุมชนแออัด ควรเน้นสร้างโปรแกรมที่ผสมผสานการจัดกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ปรับทักษะคิดต่อการเสพแอมเฟตามีน และเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกันทั้งในเยาวชนโดยเฉพาะเยาวชนเพศชายกับสมาชิกในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และชุมชน

ยอดชาย ภูพานไร่ (2559) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และกิจกรรมยามว่าง 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 343 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่า 0.38 – 0.79 ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่า 0.52 – 0.71 ได้ค่าความเชื่อมั่นของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่า 0.95 ได้ค่าความเชื่อมั่นของพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่า 0.95 ได้ค่า IOC ของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่าเท่ากับ 1.00 และได้ค่า IOC ของพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ

กับยาเสพติด มีค่าเท่ากับ 1.00 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าที (Independent Sample t-test) และการทดสอบค่าเอฟ หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F - test / One-way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับต่ำมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายปัจจัย พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำมากทุกปัจจัย โดยเรียงลำดับปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับเพื่อน ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว ปัจจัยเกี่ยวกับตนเอง และปัจจัยเกี่ยวกับสื่อสารสนเทศ

2. ระดับพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับต่ำมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 1 เคยเห็นเพื่อน เสพยาและหรือค้ายาเสพติด ข้อ 2 เคยทดลองเสพยาเสพติด และข้อ 7 เคยคบค้าสมาคมกับผู้เสพยาหรือค้ายาเสพติด

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและกิจกรรมยามว่าง พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษา และกิจกรรมยามว่างแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอการป้องกันการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับความถี่สูงสุดไปหาต่ำสุด 3 อันดับแรกได้แก่ นักเรียน ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด นักเรียน ไม่ควรคบเพื่อนที่ติดยาเสพติดและนักเรียน ไม่ควรอยากรู้ อยากรทดลอง ในการเสพยาเสพติดให้โทษ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Griffin (1999 อ้างถึงใน ครรชิต สายอุราช, 2556, หน้า 64) ทำการวิจัยเพื่อตรวจสอบและประเมินผลโครงการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยศึกษาถึงกระบวนการประเมินผล ในช่วงระยะเวลา 18 เดือน ผลการวิจัยพบว่าได้มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการประเมินผลอย่างชัดเจนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและได้เพิ่มปัจจัยการมีส่วนร่วมของครอบครัว และความร่วมมือเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดในกระบวนการประเมินผลด้วย ในด้านประเมินผลพบว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและระยะเวลาในการประเมินผลรวมถึงศักยภาพของทีมประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญ

Brookover (1999 อ้างถึงใน ยอดชาย ภูพานไร่, 2559, หน้า 40) ได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเสพยาเสพติด และยาเสพติดของเยาวชน และได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษาการเสพยาเสพติด ที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐาน โดยใช้กลุ่มโรงเรียนในรัฐแคนซัสในชนบท จำนวนกลุ่มซึ่งมีผู้บริหารและผู้ให้คำปรึกษาโรงเรียนจำนวน 8 คน ที่ให้สัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่ายโยบายป้องกันแอลกอฮอล์และยาเสพติด แตกต่างตามบรรทัดฐาน ของชุมชนที่อนุญาตให้เสพได้มากขึ้น ความหมายของโรงเรียนที่จะลดการใช้สิ่งเสพติดเหล่านี้ เยาวชนถูกทำลายด้วยการให้ความสามารถของชุมชน เริ่มตั้งแต่ผู้ปกครองแทรกแซงอย่างทำทนาย หรือไม่เห็นกันกับสิ่งที่โรงเรียนปฏิบัติต่อนักเรียนที่เสพยาเสพติดหรือไม่ปฏิบัติตามนโยบายการป้องกันยาเสพติด ไปจนถึงผู้ปกครองเหล่านั้นซึ่งบุหรี และสุราให้ลูก ๆ ของตนเสพลีเอง และพบว่านโยบายของกลุ่มโรงเรียนเน้นมาตรการลงโทษมากกว่ามาตรการป้องกัน

Younoszai and Others (1999, pp. 77 – 94 อ้างถึงใน ยอดชาย ภูพานไร่, 2559, หน้า 40) ทำการศึกษาแนวโน้มการใช้สารเสพติดประเภทแอลกอฮอล์ บุหรี และสารเสพติดอื่น ๆ จากปี 1987 – 1991 : การใช้โปรแกรมป้องกันสารเสพติด กับวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดทั่วโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า มีปริมาณการใช้สารเสพติดแทบทุกชนิดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในวัยรุ่น ยกเว้น สารเสพติดประเภทแอลกอฮอล์และพบว่า การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่เป็นเด็กมีปัญหาเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เด่นชัดที่สุด ที่ทำให้วัยรุ่นเสพยาเสพติด ในขณะที่การคบเพื่อนที่ไม่เสพยาเสพติดเป็นปัจจัยป้องกันสารเสพติดที่สำคัญที่สุด

Coker and Borders (2001 อ้างถึงใน ยอดชาย ภูพานไร่, 2559, หน้า 41) ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและทดสอบแบบจำลองในการอธิบายพฤติกรรม

ปัญหาการตีมีเครื่องมือแอลกอฮอล์ของเยาวชน จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนจากผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมเชิงบวกในโรงเรียนของนักเรียนระดับเกรด 8 มีผลกระทบต่อการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และการสร้างค่านิยมเชิงบวกของกลุ่มเมื่อศึกษาถึงระดับเกรด 10 และผลกระทบนี้จะมีผลต่อการป้องกันกันปัญหาการตีของเยาวชนในระดับเกรด 10 ผลการศึกษาที่มีต่อการกำหนดนโยบายด้านเยาวชน คือ โรงเรียนและผู้รับผิดชอบต่อนโยบายด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนควรให้ความสำคัญกับโครงการป้องกันปัญหาการตีมีเครื่องมือแอลกอฮอล์ของเยาวชน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในตัวเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรับรู้และการมองตนเอง ประกอบกับการพัฒนาพฤติกรรม การตัดสินใจเกี่ยวกับการคบเพื่อน และความสามารถในการรู้จักปฏิเสธ เนื่องจากผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นบทบาทของผู้ปกครองกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการตีของเยาวชนได้

Feinstein (2005 อ้างถึงใน ครรชิต สายอุราช, 2556, หน้า 66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ยาเสพติดของนักศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยฮิลลินอยส์ จำนวน 829 คน ผลการวิจัยพบว่า การใช้ยาเสพติดของนักศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการใช้ยาเสพติด ของผู้ปกครอง กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองของนักศึกษาคนใดที่ใช้ยาเสพติดชนิดใดแล้ว นักศึกษาคคนนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติดชนิดนั้นตามไปด้วย

Duncan and Others (2006 อ้างถึงใน ยอดชาย ภูพานไร่, 2559, หน้า 42) ได้สรุปผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการตีมีสุราในเด็กและวัยรุ่น การตีมีสุราของเด็กเกิดจากการเลียนแบบพ่อแม่และเพื่อนที่ตีมีสุรา ครอบครัวที่มีปัญหาการตีมีส่งผลให้เด็กมีการตีมีสุรา เด็กเล็กที่เริ่มตีมีสุราครั้งแรก มักตั้งต้นที่บ้านนอกจากนี้บรรยากาศในครอบครัว การเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะพฤติกรรมการตีมีสุราที่พัฒนาไปด้วย ยิ่งถ้าครอบครัวขาดความอบอุ่นพ่อแม่เลี้ยงลูกไม่เป็น (ขาดระเบียบวินัย ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน ไม่มีการลงโทษเมื่อทำผิด และขาดการติดตามดูแล) เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการตีมีสุราในเด็กวัยรุ่น นอกจากนี้อิทธิพลกลุ่มเพื่อนโดยเฉพาะเพื่อนไม่ดี เป็นเหตุกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่นตีมีสุราหรือใช้สารเสพติดในระยะวัยรุ่นตอนกลางและใกล้เป็นผู้ใหญ่ ปัจจัยเสี่ยงต่อการตีมีสุราในวัยรุ่นมีทั้งมาจากพ่อแม่และกลุ่มเพื่อน ที่น่าสนใจคือ จากพ่อแม่ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเริ่มตีมีตั้งแต่อายุน้อย ส่วนอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีผลต่อพฤติกรรมการตีมีสุราเมื่อเด็กอายุมากขึ้น

Pedersen and McCarthy (2008 อ้างถึงใน ยอดชาย ภูพานไร่, 2559, หน้า 42) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมที่บ้านและสังคมที่ดีช่วยลดปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นบางประเภทได้ จากการศึกษาวัยรุ่น จำนวน 202 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า บุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เสริมซึ่งกันและกัน (Additive Effect) และมีปฏิริยาต่อกันและกัน (Interaction Effect) สำหรับการเสริมกันของบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า อาสาสมัครวิจัยที่มีบุคลิกภาพแบบขาดความยับยั้งชั่งใจ จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการดื่มแล้วขับน้อยกว่าผู้ที่ไม่บุคลิกภาพแบบนี้เช่นกัน แต่พฤติกรรมกรรมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมที่มีการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่าย และขาดการติดตามพฤติกรรมของพ่อแม่ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนในกิจกรรมร่วมกับวัยรุ่น มีแบบฝึกหัดเพื่อให้บิดามารดาและบุตร ทำด้วยกันที่บ้าน ซึ่งจะทำจะมีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ค้นหาวิธีในการปฏิเสธการใช้สารเสพติด สังเกตและอภิปรายผลร่วมกัน นอกจากนี้ บิดามารดายังมีการฝึกทักษะการสื่อสารกับลูก การจัดการกับพฤติกรรมของลูก เป็นต้น มาตรการระดับครอบครัวที่จะป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการใช้สารเสพติดอื่น ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมร่วมภายในบ้านระหว่างพ่อแม่ลูก การฝึกอบรมทักษะครอบครัวที่เสริมทักษะการเป็นพ่อแม่ โดยการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก โดยการใช้การเสริมแรงทางบวก ทักษะการฟัง การติดต่อสื่อสารและการแก้ปัญหา การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น เล่นกีฬา อ่านหนังสือ ซึ่งการให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเสพสารเสพติดในวัยรุ่น